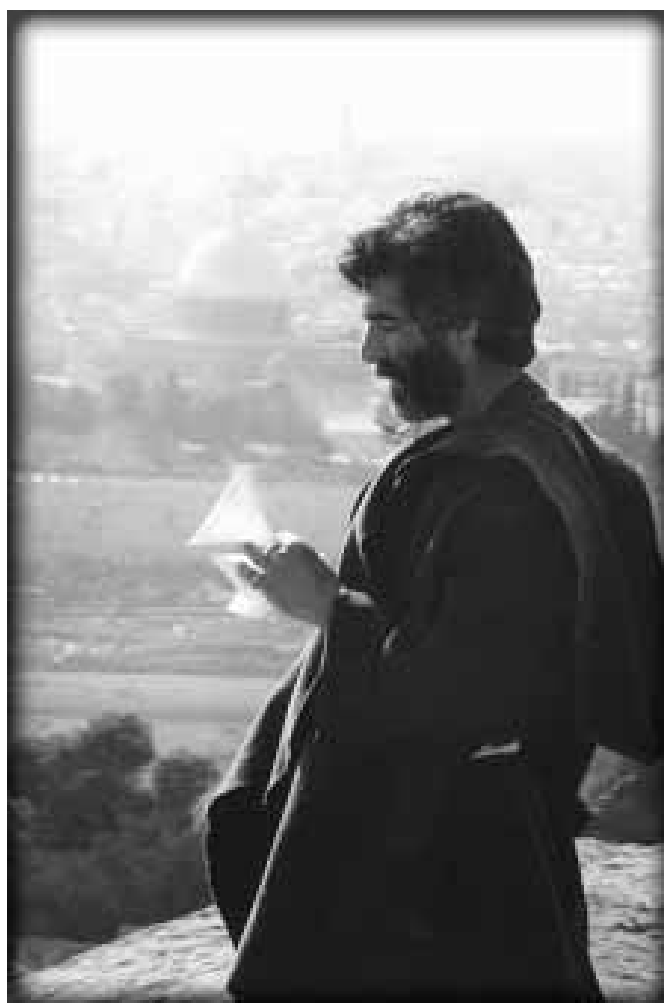

ZPRAVODAJ

SPOLEČNOSTI KŘESŤANŮ A ŽIDŮ

OBSAH

Zápis z valné hromady SKŽ	3
12 otázek pro Karola E. Sidona	4
12 otázek pro Jana Hellera	5
Jak vnímám význam Společnosti křesťanů a Židů, Daniel Herman	6
Společnost křesťanů a Židů ve 21. století, Tomáš Kraus	7
Křesťanská pozice v rozhovoru se Židy, Jiří Beneš	8
Krize jako podstata židovství, Ješajahu Leibowitz	9
Milénium a křesťanský sionismus, Martin Janeček	13
Židovské náhrobky v Hranicích na Moravě, Dr. Michael Dushinsky	17
Jednota bratrská a Židé, Ota Halama	20
Stíny Šoa	23
Jména synů Izraele – Ruben, Jan Heller	24
Zprávy	26
Ohlédnutí – Mgr. Karol Wasserman	30
RESUMÉ in English	31

Vydává: **Společnost křesťanů a Židů**
(The Society of Christians and Jews
in the Czech Republic)

Čajkovského 22

CZ - 130 00, Praha - 3

<http://www.etf.cuni.cz/skz>

e-mail: skz_scj@yahoo.com

Redakce: Robert Řehák, Stanislav Tumis, Marie Růt Křížková, Milada Divišová

Sazba: Filip Podsedník, nakladatelství Advent-Orion

Logo: S. Staněk, F. Podsedník

Fotografie na obálce: Vojtěch Vlk, adalbertus22@hotmail.com

Kresby: Jan Bárta

Bankovní spoj.: ČSOB, Na Poříčí 24, 115 20 Praha 1

4001-1800704203/0300

Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s.p., Odštěpný závod Praha, č. j. NOV. 6054/96 ze dne 16. 4. 1996

EDITORIAL

foto Vojtěch Vlk

Vážení čtenáři,

spolu s autory článků, kreseb a fotografií Vám předkládáme nové číslo Zpravodaje Společnosti křesťanů a Židů. Jak mnozí víte, tato společnost (dále jen SKŽ) tu existuje již skoro 10 let a za tu dobu má za sebou úctyhodnou historii doprovázenou stránkami Zpravodaje. Vydání, které máte právě v rukou, je ve zcela novém pojetí a dělá si ambice stát se prvním krokem na cestě ke znovuoživení aktivní činnosti SKŽ. To však může nastat pouze s Vaší pomocí.

Na můj dopis všem členům SKŽ otevírající diskuzi o jejím smyslu přišlo mnoho návrhů, jejichž výběr najdete zde. Odpovědi ukázaly, že někteří tento smysl vidí a jsou ochotni pro něj něco dělat. To je velká naděje a šance.

Osobně si myslím, že dialog křesťanů a Židů může vést k vzájemné toleranci, porozumění i ke zcela praktické pomoci ve chvílích, kdy je to potřeba. Důležitým rozměrem SKŽ je vzájemné se obohacování z bohatých duchovních pokladů židovského i křesťanského dědictví. Největší poklad – vztah k Bohu – je společný dar i odpovědnost.

Je mnoho věcí, které by měly dle mého názoru být společně nepřijatelné křesťanům a Židům. Pochopení závažnosti doby, ve které žijeme, a jejích problémů (individualismus, násilí, konzum, apatie ze ztráty smyslu života, xenofobie,

rasismus, antisemitismus, fundamentalismus, války...) by nás mělo přivádět k otevřenosti pro vzájemný rozhovor, ve kterém nikdo nemá nárok na pravdu, nikdo nevíteží ani druhého neobrací, ale oba se od druhého učí ve snaze pochopit druhého (a tím i sebe sama). Poté ve vzájemné podpoře je možné věci efektivněji měnit.

Diskuze na téma smyslu a poslání SKŽ by měla pokračovat dále na našich nových internetových stránkách (www.etf.cuni.cz/skz) a vyústit v panelovou diskuzi při desetiletém výročí naší společnosti, které si oslavíme v březnu 2001 (bude oznámeno dopisem). Všichni jste zváni se k tomuto tématu vyjádřit ať už dopisem nebo osobně na setkáních 10. 1. či 7. 2. 2001 od 15 hod. na UK-ETF (Černá 9, Praha 1).

Na závěr bych velmi rád poděkoval všem, kteří se podíleli na vzniku tohoto nového čísla, dále panu Jiřímu Bradymu z Toronta, který finančním darem toto číslo zásadně podpořil, a nakladatelství Advent-Orion, které se ujalo sponzorské sazby vysoké odborné kvality. Bez jejich – a Vaší budoucí – pomoci by Zpravodaj SKŽ nemohl vycházet. Doufám, že se Vám jeho nová podoba bude líbit, přijmete ho za vlastní a budete se podílet (autorsky či finančně) na vzniku dalších čísel.

Robert Řehák

Zápis valné hromady SKŽ konané 2. dubna 2000

Dne 2. dubna 2000 dr. Jana Doleželová přivítala účastníky valné hromady a jako odstupující předsedkyně SKŽ přednesla referát za uplynulá období činnosti SKŽ. V rámci referátu se mimo jiné zmínila o **desetiletém trvání Společnosti**, vzpomněla na významné osobnosti jak z řad Židů, tak křesťanů, které se zakládání SKŽ zúčastnily, a na různé drobné aktivity provázající počátky i průběh dalšího trvání Společnosti (pomoc mladých křesťanů při rozvážení jídla pro staré členy ŽO, dobrovolné průvodcování v areálu ŽM pro širší křesťanskou veřejnost, počáteční kontakty s představiteli ŽO, různé kulturní akce, jako byla společná návštěva filmů a divadelních představení s tematikou šoa, uspořádání představení o královně Ester pro děti obou komunit konané v Betlémské kapli aj.) Uvedla rovněž význam podílu mladých členů SKŽ na práci Mezinárodní exekutivy ICCJ, publikování zpráv o činnosti SKŽ na ústředí ICCJ za každý kalendářní rok, pravidelnou účast delegátů SKŽ na zasedání ICCJ (Mezinárodní rady křesťanů a Židů), uskutečnění řady přednášek SKŽ s mezinárodní účastí v České republice – např. prof. Pawlikovski, Hedwig Wahle, R. M. Krupp, R. Goldstein a jiní. Velmi důležité bylo překonání krizového období v roce 1996, kdy padla řada návrhů na rozpuštění Společnosti. Není jisté bez významu, že SKŽ vydává od roku 1990 (kromě roku 1999, kdy byla veškerá činnost redakce soustředěna na práci sborníku výběrových článků z tohoto časopisu a jeho publicitu) bez přerušení časopis Zpravodaj SKŽ. Početně významná byla

účast členů SKŽ při čtení jmen obětí holocaustu v Pinkasově synagoze v roce 1999. Došlo rovněž k navázání osobních kontaktů s některými představiteli křesťansko-židovského dialogu v bývalých zemích sovětského bloku (Polsko, Maďarsko, býv. NDR). SKŽ taktéž navázala úzký kontakt s ortodoxním rabinem M. Dushinským, který se stal jejím členem. Na Foru 2000 došlo v rámci výměny názorů k předání knihy Dialog křesťanů a Židů jordánskému princovi Hasanovi. Tímto krokem SKŽ symbolicky vstoupila na půdu triologu, který v loňském roce Mezinárodní rada křesťanů a Židů již zahájila.

Dr. Prudký seznámil členy SKŽ s dalšími body programu valné hromady: ekonomická zpráva, rozšíření stanov, volba nového výboru SKŽ a účast na konferenci ICCJ v Seville.

Mgr. Dohnalová přednesla finanční zprávu: uvedla výdaje spojené se zasíláním časopisu v r. 1998 a členský příspěvek ICCJ na rok 1998, peněžní dar z SRN na vydání knihy Dialog křesťanů a Židů a členský příspěvek na ICCJ na rok 1999. Zpráva o stavu financí byla valnou hromadou schválena.

Dr. Prudký předložil kandidátku členů nového výboru a vyzdvihl osobní kvality a organizační schopnosti nově navrhovaného předsedy Mgr. Roberta Řeháka. Stejně dobrozdání vyjádřila dr. Doleželová.

Volby do nového výboru SKŽ proběhly hlasováním účastníků valné hromady, kteří tento způsob volby navrhli. Nově zvolenými členy výboru SKŽ jsou tito členové Společnosti: předseda SKŽ

Mgr. Robert Řehák, tři místopředsedové: Mgr. David Biernot, dr. Jana Doleželová, dr. Tomáš Kraus, tajemnice Jana Valentová, pokladník Mgr. Daniela Dohnalová.

Nový předseda SKŽ Mgr. Robert Řehák navrhl zjistit dopisem názory členů SKŽ, kteří již delší dobu neprojevovali o další činnost či účast ve Společnosti zájem. Poté připraví koncepci činnosti na příští 2–3 roky. Bude taktéž nutná potřeba zveřejnění SKŽ vzhledem k rozšíření členské základny.

Na návrh nového předsedy bylo dohodnuto, že sídlo Společnosti bude na adrese: **Praha 3 – Žižkov, Čajkovského 22, s. č. 130 00.**

Valná hromada schválila rozšíření stanov v navržené formě jako body 2.5 a 2.6. Tato změna bude ohlášena na ministerstvu vnitra.

Rozšíření stanov SKŽ: k bodu 2.4 bude vložen bod 2.5 a 2.6 s tímto rozšířením: 2.5.: předseda je statutárním zástupcem SKŽ, jedná jménem Společnosti v oblasti hospodářských a správních vztahů. 2.6.: dispoziční právo k bankovnímu účtu má předseda a pokladník.

Konference ICCJ v Seville – užší spojení s výborem ICCJ v souvislosti s konferencí v Seville zajistí Mgr. Řehák. O své účasti podá písemnou zprávu do Zpravodaje SKŽ.

Mgr. Řehák poděkoval za veškerou činnost členům odstupujícího výboru SKŽ a požádal o spolupráci vzhledem k potřebě kontinuity činnosti SKŽ, což mu bylo přislíbeno.

Zapsala tajemnice Jana Valentová

Rozšířené stanovy SKŽ

1. Poslání

1.1. Společnost křesťanů a Židů (dále SKŽ) je nevýdělečná organizace pro dorozumění a spolupráci mezi křesťany všech konfesi a Židy se sídlem v Praze.

1.1.1. SKŽ vychází ve své činnosti ze společných duchovních kořenů křesťanů a Židů, z jejich pozitivních vztahů v minulosti, 1.1.2. ale i z tragické zkušenosti vzájemných předsudků, zejména antisemitismu (antijudaismu), který poznamenal dějiny křesťanské civilizace a nepřímou přispěl ke genocidě Židů v tzv. třetí říši.

1.2. SKŽ proto pracuje pro vzájemné dorozumění a rozhovor, a to duchovními a kulturními prostředky, zejména:

1.2.1. studiem Písma, tradice a literatury, která odráží vnitřní vztahy křesťanů a Židů, nebo odhaluje zdroje předsudků a konfliktů,

1.2.2. přednáškami a publikacemi ozřejmujícími místo židovství a křesťanství v kultuře,

1.2.3. spoluprací s obdobnými společnostmi v jiných zemích a

1.2.4. se všemi, kdo se zastávají práv rasových a náboženských menšin.

1.3. SKŽ je členem Mezinárodní rady křesťanů a Židů.

2. Organizační struktura

2.1. Členy SKŽ mohou být jednotlivci i organizace, jakož i Židovské a křesťanské náboženské obce (farnosti, sbory). Členové mají právo účastnit se valného shromáždění, předkládat návrhy pro práci SKŽ, volit a být voleni do všech orgánů. Jejich povinností je účast na práci SKŽ a placení každoročních příspěvků. Každou členskou organizaci zastupuje ve styku s SKŽ jeden její člen.

2.1.1. Členství v SKŽ zaniká vystoupením a může být zrušeno v případě neplnění povinností a porušení zásad poslání organizace.

(Dokončení na straně 25)

12 OTÁZEK KAROLU E. SIDONOVÍ

foto Veronika Patková

1. Kdy poprvé jste se setkal s křesťany? A jaký byl váš vztah k nim?

S křesťany jako takovými jsem se setkal v 1. třídě základní školy v hodinách katechismu. Na vlastní žádost mne pak v druhé třídě z hodin katechismu vypsal. Do jaké míry to u osmiletého chlapce bylo roku 1949 z důvodů osobních nebo „ideologických“, to si netroufám posuzovat. V každém případě jsem však již nikdy potom do kostela necho-
dil. Nijak mi to ale nebránilo v tom, že jsem měl rád stejně starého chlapce, který v kostele ministroval, a když se čas od času potkáme, máme z toho myslím oba radost.

2. Došlo u vás později k nějakému zlomu ve vnímání křesťanů?

Když jsem v disidentských dobách hovořil s lidmi, kteří si přečetli Evangelium podle Josefa Flavia, zarazilo mne, že se právě ti čtenáři, kteří sami sebe pokládali za ateisty, cítili hluboce dotčeni mou kontraverzní interpretací Ježíše. Nabyl jsem dojmu, že čím méně jsou výsostně křesťanské představy vědomě reflektovány,

tím ožehavějším mohou být důvodem sporu. Platí to zřejmě obecně, Židy nevymýšlí.

3. Co pro vás znamená fakt, že Bible je společnou knihou Židů a křesťanů?

Totéž co pro Maimonida, který to pozitivně na křesťanství viděl v tom, že znalost Písma šíří mezi ne-Židy.

4. Kdo je pro vás Izrael?

Každý Žid je jeho nositelem.

5. Jak chápete jeho poslání?

Jako službu Bohu.

6. Kdo bude spasen? Budou to pouze Židé?

Tuto otázku zodpovídá závazná halacha jednoznačně, že vedle Židů budou spaseni i zbožní lidé z nežidovských národů.

7. Kde byl Bůh, když byla šoa?

Elie Wiesel cituje na tuto otázku, již si dodnes klade, odpověď jednoho moudrého Žida, že byl v Auschwitzu. A kde také jinde, když Boží přítomnost provází

Izrael na všech jeho cestách? Nachmanides učí, že každý projev antisemitismu je namířen proti B-hu – a Izrael to za své viny schytá, dodávám já.

8. Vyzvozoval byste nějaké závěry z toho, že Ježíš – kterého křesťané považují za mesiáše – byl Žid?

Talmud jej právě proto, že byl Židem, pokládá za hříšníka, ale z téhož důvodu činí rozdíl mezi ním a nežidovským pro-
rokem Bileamem. Ten ani v pekle nepřeje Izraeli nic dobrého, kdežto první, protože je Žid, říká běda tomu, kdo se jich ve zlém dotkne.

9. Co si myslíte o dialogu křesťanů a Židů v minulosti?

Jak už plyne z předchozí odpovědi, nemá smysl vést věroučný dialog tam, kde jsou stanoviska nesmiřitelná. Tolerance neboli snášenlivost spočívá v tom, že jsem ochoten snést názor toho druhého právě proto, že je jiný a že s ním zásadně nesouhlasím. Výhranění vlastního názoru proto pokládám za důležitý výchozí aspekt dialogu, jehož lidskými silami dosažitelný cíl však nespaturuji v oblasti teologie, ale praxe.

10. Jak by měl vypadat židovsko-křesťanský dialog dnes?

Jako lidé, jimž záleží na rozumném řešení stávajících společenských problémů, bychom se ale bez ohledu na teologické zázemí měli mnohem víc a soustředěněji snažit pohnout problematikou v zásadě komunální, a to prakticky, společně, a ne jenom proklamacemi.

11. Čekáte příchod mesiáše?

Ano.

12. V čem je vaše naděje pro budoucnost?

Viz bod 7. A jestliže se naplnilo velmi mnohé z toho zlého, co nám B-h předpověděl, lze z toho usuzovat, že se naplní i to dobré.

Na otázky Roberta Řeháka odpovídal Karol E. Sidon, vrchní zemský a pražský rabín

12 OTÁZEK PRO JANA HELLERA

1. Kdy jste se poprvé setkal se Židy? A jaký byl váš vztah k nim?

V obecné škole a pak na gymnáziu. Jeden spolužák z obecné školy – jmenoval se Eda Fröhlich – bydlel blízko, hrávali jsme si spolu a někdy se navštěvovali. Jako gymnazista jsem byl členem skautského oddílu – plzeňské „Osmy“ – kde byla řada Židů. Nikdy jsem necítil odlišnosti či napětí.

2. Došlo u vás k nějakému zlomu ve vnímání Židů?

Ke zlomu nedošlo, vše bylo plynulé. Jakýmsi vnějším zlomem bylo, když za války na gymnáziu naši židovští spolužáci museli odejít. Vnímali jsme to jako bezpráví, i když jsme ještě nevěděli, že šli nakonec do plynu. Po válce jsem si jména řady z nich našel na stěnách Pinkasovy synagogy.

ale nemohou popřít své společné kořeny. Akdykoli si je uvědomí, nemohou se zároveň nestydět za to, co si udělali.

5. Jak chápete jeho poslání?

Jsem přesvědčen, že je chápu špatně, protože je chápu zvenku. Autenticky, věrohodně, může o poslání hovořit vždy jen ten, kdo je uvnitř, jeho nositel. Ale nechci otázku odbýt. Považuji Izraele především za ztělesnění znamení Boží věrnosti. Bůh nelituje toho, co zaslíbil a daroval a co si Izrael nese jako pečeť vyvolení.

6. Kdo bude spasen? Budou to pouze křesťané?

Určitě ne. Říká to Ježíš sám u Mt 25,31-46. Všichni, kdo žili činorodou láskou. A vše ostatní tu rád přenechám Bohu samému.

8. Vývozoval byste nějaké závěry z toho, že Ježíš – kterého křesťané považují za mesiáše – byl Žid?

Jistě! Ježíš, vytržený ze svého židovského kontextu, je panák z plastelíny, kterého si každý může zformovat po svém. Ten Ježíš, o němž mluví Nový zákon, nás volá k pokornému a bedlivému studiu toho, z čeho sám roste, a to je Tenach čili Starý zákon.

9. Co si myslíte o dialogu křesťanů a Židů v minulosti?

Máme se zač stydět. To snad ani není třeba rozvádět, známe dějinné skutečnosti. Jenže viny minulosti jsou příliš hluboko, takže je nelze napravit turistickým zájmem o židovství nebo i upřímnou, ale jen niternou lítostí nad minulostí.

10. Jak by měl vypadat židovsko-křesťanský dialog dnes?

To se ptáte přesně na to, co jsem nedorekl v odpovědi k minulé otázce. Nevystačíme ani s uctivým zájmem, ani se vzájemnými zdvořilostmi. Je třeba především pracovat na hluboké revizi vlastní tradice a vlastních stanovisek. To je nejpodstatnější součást přípravy na takový dialog, který by měl smysl a dával naději, že se něco pohne kupředu.

11. Čekáte příchod mesiáše?

Jistě, ale otázku kde, kdy a jak rád přenechávám jedině zde kompetentní Instanci.

12. V čem je vaše naděje pro budoucnost?

V tom, že nad světem či možná lépe se světem je živý Bůh, který bude mít nad vším, co jsme tu pokazili a poničili, podle biblického svědectví, poslední slovo. Nebo poslední Slovo, jak chcete. Vezmeme-li to vážně, pak to stačí.

foto Vojtěch Vlk

3. Co pro vás znamená fakt, že Bible je společnou knihou Židů a křesťanů?

Že rosteme ze společných kořenů, že k sobě nějak patříme, i když o tom „jak“ se už dlouho hovoří a ještě bude hovořit.

4. Kdo je pro vás Izrael?

Docela prostě starší bratr. Bratři někdy mohou na sebe zanevřít a dělat si zle,

7. Kde byl Bůh, když byla šoa?

Jistě nebyl tam, kam ho umisťují ti, kdo v něm chtějí mít jen bůžka štěstí a ručitele svých úspěchů. Byl tam, kde je už od počátku – po boku trpících a v jejich bídě, ba i v jejich umírání. Biblické poselství nás vyzývá k hledání Boha právě uprostřed lidské bídy a smrti. Bible nevolá k laciné naději.

Na otázky Roberta Řeháka odpovídal Jan Heller, emeritní profesor na Evangelické teol. fakultě v Praze

JAK VNÍMÁM VÝZNAM SPOLEČNOSTI KŘESŤANŮ A ŽIDŮ

Již deset let patří jeden kamínek v mozaice českého náboženského života Společnosti křesťanů a Židů. I když není velký, pokládám tento kamínek za důležitý.

Evropská – a v jejím rámci i naše česká identita – vychází právě ze společných biblických tradic a kořenů, které zcela zásadním způsobem spoluutvářely podobu našeho kontinentu. Po staletí zdobily tvář mnoha našich měst i městeček jak věže křesťanských chrámů, tak často trochu orientální architektura židovských synagog. Po staletí čerpaly z těchto studnic duchovní kultury posilu pro svůj mnohdy nelehký život generace našich předků. Kvalitu této kultury dodnes obdivují miliony návštěvníků z celého světa, kteří do České republiky každoročně právě za tímto skvosty přijíždějí.

Zůstává bohužel pravdou, že zdaleka ne všechny etapy v dějinách byly harmonickými periodami soužití a vzájemného obohacování se židovské, a z ní vyrůstající křesťanské kultury. Ba právě naopak. Mnohé úseky dějin jsou poznamenány nevráživostí, nedůvěrou, pronásledováním. Ve většinové křesťanské společnosti zdomácněly mnohé mýty a předsudky, které udržovaly hradby ghetta ještě dlouho po otevření jejich bran. Dodnes se můžeme setkávat s jejich neblahým dědictvím. Tragickým vyvrcholením netolerance a zrady největšího z křesťanských přikázání – přikázání lásky – se stala třicátá a čtyřicátá léta dvacátého století, kdy v samém srdci křesťanské Evropy vyklíčilo sémě vpravdě ďábelské. Totalitní nacistická ideologie zničila neuvěřitelně zruďným způsobem atmosféru plodné symbiózy české, německé a židovské kultury v naší zemi. Neméně zvrácená ideologie ateistického komunismu pak v následujících desetiletích dílo zkázy dovršila.

Máme za sebou období těžkých zkoušek, které nemilosrdně prověřily hodnotu a trvanlivost idejí a ideálů. V srdcích i hlavách mnoha židovských i křesťanských teologů zní dodnes nezodpovězená a snad nezodpověditelná otázka: „Kde byl Bůh

v Osvětimi?“ Je možná dějinnou ozvěnou podobné otázky, která s nemenší bolestí roztřela před dvěma tisíci léty ztemnělé nebe nad jeruzalémskou Kalvárií: „Bože

***Zůstává bohužel pravdou,
že zdaleka ne všechny etapy
v dějinách byly harmonickými
periodami soužití a vzájemného
obohacování se židovské, a z ní
vyrůstající křesťanské kultury.***

můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ Není dobré zavírat před pravdou oči. Naopak, je třeba pravdu, kterou nikdo z nás nevlastní, ale která nás všechny přesahuje, usilovně hledat. Jsem přesvědčen, že upřímným hledačům pravdy přichází Pravda sama v ústrety. A právě pravda nás všechny osvobozuje. Pravda je sestrou lásky. V hledání pravdy jsme třeba ještě na různých rozcestích, ale v lásce můžeme být již dnes naprosto jednotní. Láska sjednocuje, nepotřebuje tlumočníka.

Společnost křesťanů a Židů je jedním z takových míst, na kterých u nás již deset let probíhá dialog a objevování společných duchovních zdrojů ve vzájemné úctě a respektu. Hodnoty, které křesťany a Židy spojují, jsou silnější než ty, které vedou obě tradice k hledání pravdy po vlastních specifických cestách. Jsou to především křesťanské modlitebny a chrámy, ve kterých se více než miliarda obyvatel planety dnes dozvídá o velkých věcech, které Hospodin prokázal svému vyvolanému lidu. Jsou to synagogy i kostely, z nichž zaznívá společný hlas

dávného Dekalogu, který Bůh svěřil Mojžíšovi a který se stal základem snad všech etických i právních kodexů světa. Jsou to knihy Starého i Nového zákona, v nichž lidé všech kontinentů hledají odpovědi na palčivé otázky života a z kterých zaznívá základní poselství o jediném Bohu, Stvořiteli nebe i země, který z lásky povolal k bytí člověka.

Jsem přesvědčen, že právě Společnost křesťanů a Židů může u nás významně napomoci rozrušit informační embargo, které bylo po dlouhou dobu uvaleno na otázky po vertikálním rozměru lidského života. Přednášky, vzájemné poznávání se, odkrývání pokladů svých tradic pro druhé, spolupráce se školami, sdělovacími prostředky a mnohými institucemi rodící se občanské společnosti, mohou pomoci postupně vyplňovat bílá místa na mapě vzájemných vědomostí jednoho o druhém.

„Jaké dobro, jaké blaho tam, kde bratři bydlí svorně! Jako výborný olej na hlavě, jenž kane na vous, na vous Áronovi, kane mu na výstřih roucha. Jak chermónská rosa, která kane na siónské hory. Tam udílí Hospodin své požehnání, život navěky“ (Žalm 133).

P. Mgr. Daniel Herman,
autor je tiskovým mluvčím
České biskupské konference

SKŽ v 21. STOLETÍ

Perzekuce Židů, trvající po staletí, se stala – zejména v křesťanské Evropě – samozřejmostí. Vždyť měla své ideologické a praktické odůvodnění: Židé ukřižovali Ježíše, když předtím odmítli jeho učení a přestali tak být vyvoleným národem. Jejich jedinou starostí vždy bylo jen jak vydělat lichvou co nejvíce peněz a jak nakonec ovládnout svět. Tato středověká dogmata a stereotypy dovedly lidstvo až k šoa, k holocaustu. Nesmírná tragédie, které padlo za obětí více než šest milionů nevinných lidí, byla vyvrcholením iracionální nenávisti vůči jednomu z nejstarších náboženství světa. Proč?

Otřesná fakta koncentračních táborů, která po druhé světové válce – snad také díky tehdejším technickým novinkám: fotografii a filmu – vyrazila světu dech, vyvolala diskusi právě o tom: proč? Své svědomí začali zpytovat nejen jednotlivci, ale celá společenství, v čele s křesťanskými církvemi. V roce 1947 pak vznikla Mezinárodní rada křesťanů a Židů (International Council of Christians and Jews – ICCJ), která se stala jedním z předních diskusních fór, zabývajících se tématy historie, náboženství a etiky. Tento mezináboženský dialog, který se mimo jiné odrazil jak v závěrech II. vatikánského koncilu, tak v několika papežských encyklikách, *Nostra aetate* počínaje a *Mea culpa* konče, probíhá dosud. Pro nás, kteří jsme převážnou část života prožili za „železnou oponou“, se však stal dostupným až po jejím pádu.

Mezinárodní rada křesťanů a Židů si pro svou výroční konferenci vybrala v roce 1990 Prahu a položila tak faktické základy naší Společnosti křesťanů a Židů. Ta byla oficiálně založena v březnu 1991, tedy téměř před deseti lety. Je to důvod k oslavám? Jistě ano, ale jen ke skromným. Vždyť také samotná činnost SKŽ je poměrně skromná. Od počáteční euforie a plánů, které většinou ztroskotaly na nedostatku financí, se naše společnost postupně dostala k mnohem střídlivějšímu programu, který je ovšem stále velmi významný. SKŽ je totiž pořád jediným fórem, které se systematicky zabývá otázkami vzájemného vztahu judaismu a křesťanství.

Jak by měla vypadat naše další činnost na prahu 21. století a nového milénia? Vedle častějšího vydávání Zpravodaje, který se z měsíčníku stal čtvrtletníkem a posléze bohužel jen občasně, bychom se měli pokusit znovu obnovit pravidelné semináře na určitá témata. V poslední době se konaly přednášky pouze v případech, kdy Prahu, případně republiku, navštívila nějaká významná teologická osobnost. To by se mohlo změnit, v našich řadách je přece mnoho filozofů, teologů a historiků, kteří mohou přednášet pro jakýkoliv okruh posluchačů. Půjde jen o to podnitit zájem veřejnosti, tedy nejen našich členů. Zpravodaj by se pak měl dostat k co největšímu počtu čtenářů, pokud možno na většinu diecézí a farností, ale také do všech židov-

ských obcí. Naše činnost by měla být také více prezentována v zahraničí, ať už na půdě ICCJ, či při jiných příležitostech.

Proč bychom se o tohle všechno měli snažit? Jak bylo řečeno, na počátku dialogu stála snaha o zpytování viny. Křesťané se díky vědomí odpovědnosti stali motorem tohoto dialogu. Ten je však přínosem i pro židovskou stranu. Vždyť se znalostí toho druhého můžeme přispět nejen k překonání předsudků ve vlastních řadách, ale i k vytvoření celkové atmosféry ducha, tolerance a porozumění, tolik potřebného v našem dnešním světě. A to je právě podstata společná židovství a křesťanství.

JUDr. Tomáš Kraus,
*autor je tajemník
Federace židovských obcí v ČR*

Z dopisu Jiřího Laubeho ke smyslu SKŽ...

Jistě by se dala činnost Společnosti rozčlenit do mnoha oblastí, ale pro začátek by stačily aspoň dvě:

1. činnost vzdělávací:

a) Velmi záslužným činem bylo vydání knihy *Dialog křesťanů a Židů*, kde jsou všechny podstatné články za dobu trvání SKŽ... Nejlepší by bylo, kdyby bylo možno vydávat Zpravodaj SKŽ tak, jak se dělo v minulých letech. Je to však stále nákladnější, a tak by bylo možno uvažovat o internetové formě časopisu... Vítám zdůraznění internetu ve vzájemném styku. I přes svých 77 let mám v úmyslu si internet pořídit.

b) Musíme si přiznat, že křesťanství členové Společnosti neznají příliš dobře židovské náboženství. Užitečné by bylo jistě znát i denní modlitby, úkony a vůbec každodenní náboženský život věřícího Žida. Společný přístup křesťanů s poznáváním kořenů své víry značně vyjasní i vzájemné nejasnosti mezi křesťany. Především musíme přistupovat ke všemu s pokorou a snahou pochopit druhého a vážit si jeho přesvědčení.

c) S tím úzce souvisí i soustavné vzdělávání, studium Bible a osvětlování nejasných nebo sporných míst. Velkou práci

v této věci může vykonat Středisko biblických studií.

2. činnost osvětová:

a) Konání přednášek jako dosud. V jednotlivých městech nebo krajích se najdou zájemci o problematiku vzájemného poznávání. Také by bylo dobře zapojit se do různých akcí na opravu židovských objektů a tato aktivita by mohla být podnětem k utvoření poboček SKŽ. Nemusí to být nějak systematicky, hlavně když se lidé stejného zaměření budou scházet a spolupracovat.

KŘESŤANSKÁ POZICE V ROZHOVORU SE ŽIDY

Xenofobní nálady ve společnosti i v církvi jsou znamením nedospělosti, nezralosti a neschopnosti vyrovnat se a jako plnohodnotného absorbovat toho, kdo je svým způsobem života jiný než většina, a přesto většině neškodí. Tyto nálady v podstatě signalizují neochotu učit se spolu žít a přijímat své odlišnosti jako dar a obohacení našeho života.

Myšlenková pohodlnost a stereotypy chování, v nichž chybí trvalá konfrontace s odlišnostmi a zpětnovazební reflexe, by měla být připomínkou, že nás Pán Bůh obdařil rozumem, abychom podrobovali kritickému zkoumání počínání své i svých bližních. Snad právě ona přísná kritická sebereflexe, ochota přiznat omyl a předložit účty je hranice, která dělí fanatismus od víry a sektu od církve. Ke kritické reflexi pak patří také povinnost odmítnout neblahé skutečnosti, které nás diskvalifikují, to znamená jak projevy antisemitismu v minulosti, tak i projevy zakořeněného latentního antisemitismu dnes. Je mi líto, že ještě tolik let po zrůdném masakru nacistických koncentračních táborů jsme se nenaučili být k sobě ohleduplní. Stydím se za náboženskou nesnášenlivost a přezíravost, která výlučně sobě nárokuje výhody a druhým automaticky budoucnost a naději upírá. Ostudou je jak etnické nálepkování lidí na Romy, Židy a bílé, tak i privilegia, která si sobě naše bílá křesťanská civilizace přisvojuje, a druhým bezcitně vnucuje své kulturní a náboženské hodnoty jako jediné správné. Mrzí mě arrogantní přesvědčení o naprosté správnosti vlastního názoru, stejně jako neochota k pokání za křivdy, které jsme léta rozdávali a které nám dodnes otevírají jizvy těžko zhojitelných ran.

Ani distance od problematického jednání, ani omluva bolestnou skutečnost vztahu Židů a křesťanů jistě neřeší. Myslím, že nás křesťany zřejmě čeká mnohem namáhavější cesta k odpuštění, než je cesta emotivního objetí moderního filosemitismu. Máme vůbec právo žádat dialog po všech pogromech, protizidovských a árijských zákonech, po plynových komorách v Osvětimi, které jen ukázaly, že se na křesťanské straně za dva tisíce let nic nezměnilo? Z jakého důvodu by nám křesťanům mělo být nasloucháno? Nestačilo by, kdybychom jen respektovali

postoje Židů, nechali si líbit jejich odmítnutí a dovolili jim žít způsobem, jaký oni chtějí, aniž by o tom s námi museli mluvit? Nedokázali jsme ve své historii až nadmíru přesvědčivě, že jejich odpuštění ani nejsme hodni? Nevím totiž, zda již není díky křesťanskému počínání příliš pozdě a zda nejsou naše smířovací aktivity již prohrané. To znamená, zda současná hluboká nedůvěra Židů vůči jakémukoli křesťanskému počínání právem není soudem (Božím?) nad námi. Soudem, v němž již nyní sklízíme ovoce své náboženské nesnášenlivosti, pyšné nadřazenosti, bezohledné indoktrinace a latentního antisemitismu v tom smyslu, že to, co upíráme druhým, bude upřeno nám.

Změnilo se něco v kořenech, z nichž xenofobie (nesnášenlivost) v křesťanství roste? Posuďte sami. Ideologická strnulost a lidská bezcitnost (neohleduplnost, zakonzervovanost) vytrvale v církvi přežívá, stejně jako vysoké sebevědomí, díky němuž se lidé v církvi učí pohlížet na své bližní jako na objekty svého blahodárného působení. Strach z toho, že setkáním se s tím, nač nejsem zvyklý a připravený, budu okraden o to, čeho jsem se již zmocnil, že ztratím svou náboženskou roli, že bude ohrožena jistota mého přesvědčení, se za dva tisíce let existence křesťanství nijak neumenšil. Dosud se církevní člověk v kontaktu s tím, kdo je odlišný, spontánně dostává do obranné pozice. Ve strachu ze všeho nového se zabarikádjuje a pak podezírá a demonizuje vše, co je odlišné. Nadto se snaží psychickomanipulativními mechanismy v sobě a sobě blízkých upevnit své postoje a ochránit své názory. Je celkem patrné, že se takový člověk zaštití výroky, které považuje za posvátné, čímž ustává jakákoli možnost rozhovoru.

Tak vnímám úskalí rozhovoru křesťanů a Židů na křesťanské straně nešťastné barikády, kterou Mesiáš již zbořil (Ř 10,12).

Skutečnost, že hledáme možnosti dialogu, však znamená, že ona barikáda stále někde stojí a její existence nás usvědčuje z nevěry. Bud' jsme mimo Mesiášovo působení, řečeno slovy apoštola Pavla, nejsme „v Kristu Ježíši“, anebo jsme dosud nedozrálí k oné univerzální abrahamovské víře Bohu, která nerozděluje, ale spojuje. V této víře je třeba uvědomit si svou křesťanskou pozici ve vztahu k Židům. Ačkoli již naše etnická či náboženská rozdělení nehrají žádnou roli, přesto jsme my křesťané z pohanů mladším bratrem těch, jimž je předně (a nám až potom!) určena „sláva, čest i pokoj“ (Ř 2,10), totiž Židů, kteří „zůstávají Bohu milí pro své otce“ (Ř 11,28). Pavel, ve vymezení pozice křesťanů z pohanů, však používá přirovnání, které je téměř na hranici únosnosti. Ve slovech „některé větve byly vylomeny a ty, planá oliva, jsi byl naroubován na jejich místo a bereš sílu z kořene ušlechtilé olivy“ (Ř 11,17) nás nazývá nejen planými rouby, ale dokonce cizopasníky, příživujícími se na tom, k čemu svou přirozeností nepatříme. Nevím, zda někdo z nás křesťanů vstupuje do dialogu se Židy s tímto vědomím.

Proto, bedliví jsouce slov apoštola pohanů: „Bratři, toužím z celého srdce a modlím se k Bohu, aby Izrael došel spásy“ (Ř 10,1), měli bychom dbát toho, aby se celá věc našeho vztahu se Židy odehrávala předně na rovině modliteb. Ne však modliteb lidí shovívavě se sklánějících z výšin své duchovní nadřazenosti (neboť nevíme, jak Bůh hodlá svůj lid spasit), ale modliteb rostoucích ze zármutku a neustálé bolesti v srdci, jako tomu bylo u Pavla. Modliteb, v nichž je modlitebník ochoten „sám být proklet a odloučen od Krista Ježíše za své bratry“ (Ř 9,2.3).

**ThDr. Jiří Beneš, autor je kazatelem
Církve adventistů sedmého dne**

KRIZE JAKO PODSTATA ŽIDOVSTVÍ

Nejsem zcela spokojen s formulací, která byla dána za téma této konferenci: „Židovství v krizových dobách“, protože v takové formulaci se ukrývá předpoklad, že zvláštní situace definované jako krizové – to znamená specifická dějinná údobí či specifické okolnosti, jež se odlišují od jiných údobí a okolností – buď v židovství zvláštní problémy. Židovství, na které myslím, je světem víry, uskutečňujícím se prostřednictvím Tóry a micvot. Z pohledu takové víry jsou všechna údobí i situace stejné.

Pojem krize lze vyložit dvojím způsobem. Lze mu rovněž rozumět ve dvou rovinách. První význam se vztahuje k objektivní rovině, ke konkrétní situaci, v níž se člověk nachází; tehdy, když se probouzí něco, co již dříve bylo, nebo vzniká něco nového, co zde ještě nebylo. Druhý význam se vztahuje k subjektivní rovině, k něčemu, co se děje v lidském vědomí; na ono dění vědomí reaguje určitými předpoklady, názory a pocity nebo obsahy vědomí a emocionálními stavy, které zde předtím nebyly.

Na první pohled existuje v lidské skutečnosti hluboký vztah mezi těmito dvěma rovinami. Není pochyb o tom, že svět vědomí, citění, ambicí i tendencí člověka jsou rozhodující měrou podmíněny situací, ve které se člověk nachází. Čeho všeho se to týká? Celé šíře lidských problémů, ambicí, tendencí a záležitostí. Jedině náboženská situace člověka se tomu vymyká: tzn. záležitost postavení člověka před Hospodinem. Vědomí tohoto postavení není oproti jiným obsahům lidského vědomí podmíněno situací, ve které se člověk nachází, není jí ani ovlivněno. Upřesníme-li více tuto výpověď: vědomí tohoto postavení není ovlivňováno, pokud má tento člověk víru. Jestliže se nechá situací ovlivnit, znamená to, že víru nemá. Před několika dny jsme na závěr Jom hakippurim četli a slyšeli: „Člověk nemá žádnou přednost před zvířaty, neboť všechno pomíjí,“ ale také: „Ty jsi předem oddělil člověka a vyučil jsi ho, aby stál před tebou.“ První citát pochází z knihy Kazatel a vztahuje se k oné objektivní rovině postavení člověka. Druhá věta „a vyučil jsi ho, aby stál před tebou“ směřuje k subjektivní rovině lidského vědomí, které ví o svém postavení před Bohem.

A hle, spojení obou veršů – jeden pochází z Bible, druhý z liturgie Jom hakippurim – říká, že neexistuje spojení mezi těmito dvěma rovinami. Objektivní situace člověka – jak jednotlivce, tak i celého lidstva – je z náboženského pohledu indiferentní, neboť „všechno pomíjí“. Jestliže existuje náboženská zkušenost, která spadá pod onu kategorii „aby stál před tebou“, nutně se jedná o vědomí autonomie, existující samo ze sebe, které není podmíněno objektivní skutečností člověka ani společností nebo národem, v němž člověk žije.

Proto ještě jednou opakuji: V židovství neexistují krizová období. Taková krizová období existují v židovském národě, tak jako jsou ve všech národech a společnostech. Samozřejmě jsou období krize v životě člověka jako člověka, krize spo-

jené s jeho biologickou i společenskou skutečností. Ale v židovství jako útvaru víry a vykonávání Tóry a micvot se krize nevyskytuje, neboť podstatou náboženské zkušenosti je krize člověka.

Takto jsme se dotkli základů víry. Víra je protikladem lidské harmonie. **Z pohledu víry se člověk nesmíruje a ani nemůže smířit s přirozenou skutečností, ačkoliv je sám její součástí a nemůže se od ní emancipovat;** a to ať je věřící nebo ateista, ať přijímá na sebe jho Království nebeského, nebo ho naopak neuznává a ze sebe shazuje. Avšak náboženský člověk se od člověka, který na sebe nebere jho Království nebeského nebo ho ze sebe shazuje, odlišuje tím, že se smíruje s faktem, že je součástí přirozené skutečnosti a nemůže se od ní emancipovat. Víra představující jeho duševní zkušenost není v souladu s objektivní skutečností, ve které se nachází. A také s ní nikdy v souladu nebude. Tuto věc si budeme demonstrovat četbou v pramenech naší víry a náboženského postavení.

Je mi jasné – přiznávám, že následující volba není logická nebo realistická, když jsem z významných textů víry Izraele vybral pět knih jako „knihy víry“: Genesis, knihu Jóbovu, svitek Kazatele, Maimonidova „Průvodce“ a „Cestu Přímých“ rabiho Moše Chajima Luzzaty. Těchto pět dokumentů, které pokrývají dobu asi tři tisíce pět set let a pocházejí ze zdrojů i světu naprosto odlišných, má jedno společné: tím společným je věc víry, ztělesňující se jako krize, ne jako výjimečný nebo zvláštní případ, ale jako trvalá krize náboženské zkušenosti.

Chumaš Berešit (Genesis) není knihou micvot; je to kniha Abraháma. Midraš k verši: „Toto je rodopis nebe i země, jak byly stvořeny“ (BEHIBBAR'AM), který otevírá oddíl o událostech po stvoření světa (což je vlastně obsahem této knihy), zaměřuje „behibbar'am“ za „ABRAHAM“. Veškeré rodopisy nebe a země jsou nám vyprávěny kvůli Abrahámovi. Abrahám je člověkem, o kterém se explicitně říká, že uvěřil Hospodinu. Víra našeho otce Abraháma se ztělesňuje v Akedě – „svázání Izáka“; v dějinně-náboženském vědomí židovského národa – což je důležitější než formulované principy víry – byla Akeda

nejvyšším výrazem víry. Kniha Berešit není ničím jiným než rámcem k dvaadvaceti veršům Akedy.

Co je to Akeda? Akeda je onou náboženskou krizí. Hospodin, nechť je pozhénán, se tu člověku představuje ne jako Bůh, který je zde pro něho, ale jako Bůh, který po něm požaduje všechno. Ne jako Bůh přirozené lidské skutečnosti, s přirozenými lidskými pocity, legitimními lidskými ambicemi, cíli a vizemi, ale jako Bůh, který po člověku žádá, aby mu sloužil, a to i tehdy, je-li tato služba spojena se vzdáním se lidských hodnot. Pokušení, kterému je vystaven Abrahám, není spojeno pouze se zřeknutím se přirozených lidských citů, ale také kolektivních lidských hodnot: nejde zde jen o vztah otce a jediného syna jeho stáří, ale také o zacílení smlouvy s Bohem, spojené s Izákem. Všechny prvky lidského vědomí, ať již se vztahují k člověku jako jednotlivci, nebo k problémům celého lidstva, to vše je před službou Bohu odsunuto stranou. Není větší krize, než je konflikt mezi lidskou skutečností – v tom je zahrnuta materiální i duševní situace člověka – a jeho postavením před Hospodinem. O tom, jak Abrahám v této zkoušce obstál, svědčí tato slova: „Nyní vím, že se bojíš Boha.“ To znamená: krize není zvláštní událost nebo stav, který by víru problematizoval. Krize představuje samu náboženskou víru, podstatu bázně před Hospodinem. Víra neguje pověru o harmonii lidské existence. Víra odhaluje protiklad mezi postavením člověka v přírodě – jeho tělesnou i psychickou prořízeností – a jeho postavením před Bohem.

Dovolím si vysvětlit, že knize Jób jde o tutéž otázku. Pisatel knihy Jób nám jasně naznačil, že jeho záměrem nebylo nic jiného než pokračovat v oddílu Akedy. Ne náhodou otevírá knihu slovy: „Byl muž v zemi Úsu.“ Proč si vymyslel právě zemi Ús, o které se v TanaKu mluví jen jakoby náhodou a o jejímž položení není v biblickém světě také nic známo? Proč umístil Jób, který nikdy nežil a sloužil spíše jako příklad, do země Úsu? Každý, kdo zná knihu Genesis, by uměl odpovědět: Protože Ús je zmíněna hned v prvním verši po Akedě: „Po těchto událostech bylo Abrahámovi oznámeno: Hle, také Milka porodila tvému bratru Náchorovi syny: Usa prvorozeného.“ Proto také Jób je mužem v zemi Úsu; je to pokračování Akedy. Jóbova zkouška je stejnou zkouškou, jakou prošel náš otec Abrahám: Bůh se zde nezjevuje jako Bůh, který je

pro člověka, ale jako ten, který člověka zkouší, aby byl pro něho. Hluboký smysl knihy Jób rozpoznal jeden z velikánů víry izraelského národa po biblické době, Maimonides, ve svých úvahách o této knize, zvláště pak o odpovědi Jóbovi, která je v posledních třech kapitolách vložena do úst Hospodinovi. V této odpovědi se nemluví nic o člověku ani se nerefereje o problémech lidského údělu, problémech spravedlnosti a práva, odměny a odplaty, o tématech, která jsou obsahem rozhovorů a pří mezi Jóbem a jeho přáteli v pětácti předchozích kapitolách. Přesto Jób říká, že ho tato odpověď uspokojuje a ruší jeho tvrzení.

Co je Jóbovi řečeno? To je můj svět a to je jeho povaha. Jazykem Maimonida: „Tato vize, kterou měl Jób a ve které mu byla zjevena pochybenost jeho názorů, představuje přírodní úkazy, popisy nebeských pohybů či popis různých druhů živo-

Záležitost Jeho prozřetelnosti není záležitostí naší prozřetelnosti a věc vedení Jeho stvoření není věcí našeho vedení, aby jsi se nezmýlil a nepředstavoval si, že Jeho vědění je jako vědění naše a jeho záměry, prozřetelnost a vedení jako naše záměry, prozřetelnost a vedení...

čichů – kromě toho nic jiného.“ Popisuje se zde přírodní realita, počínaje od toho, co je v ní veliké a velkolepé, a tím, co je v ní obludné, konče. Na behemótovi a livjátánovi je zdůrazněna právě obludnost. Toto je Boží odpověď udělená Jóbovi.

Co je smyslem této odpovědi? Její smysl je totožný se smyslem zkoušky Akedy: Jsi ochoten sloužit Bohu ve světě takovém, jakým je? Jób v této zkoušce obstál. To znamená: jeho víra se ztotožňuje s krizí, která souvisí s poznáním distance mezi nahlížením sebe sama jako části světa takového, jaký je, a sebepochopením jako stojícího před Hospodinem. Tyto dvě věci se od sebe naprosto odlišují. Ve světě nesvědčí nic o Hospodinu, budiž pozhénán, jako o nějakém pečovateli o potřeby člověka. „Záležitost Jeho

prozřetelnosti není záležitostí naší prozřetelnosti a věc vedení Jeho stvoření není věcí našeho vedení, aby jsi se nezmýlil a nepředstavoval si, že Jeho vědění je jako vědění naše a jeho záměry, prozřetelnost a vedení jako naše záměry, prozřetelnost a vedení. Když to všechno člověk pozná, stanou se věci v jeho očích lehčími a nebude již pochybovat o Hospodinu, zdali ví či neví, dohlíží nebo zanechává napospas – nýbrž bude naplněn větší láskou“ (Maimonides).

A Kazatel? Navzdory názorům povrchních čtenářů není Kazatel knihou pochybností, ale hluboké víry. Co je jeho obsahem? Veliká krize náboženského člověka, krize, ve které se ztělesňuje jeho víra. Věc, která je Kazateli nad jiné jasná, jediná nejjistější věc tomuto velikému pochybovači, jenž vše zpochybňuje, jediná věc, kterou nezpochybňuje a ani ho nenapadne ji zpochybnit – je skutečnost, že jeho existence je existencí před Hospodinem. Vědomí, že existuje před Hospodinem, prochází jako nit všemi kapitolami této knihy: vědomí Boží prozřetelnosti. Přesto Kazatel říká, že se tato prozřetelnost nerealizuje v objektivní skutečnosti, v údělu člověka v jeho světě. Nic ve světě přírody nesvědčí o nějakém nebo konkrétním záměru – svět se pohybuje podle svých zákonů a všichni, spravedliví i svévolní, jsou tomuto údělu podřízeni. Přesto tato skutečnost nenarušuje Kazatelovo vědomí jeho postavení i postavení každého člověka před Bohem. Postavení před Bohem se nijak neodráží v objektivní skutečnosti; nachází se nad ní a přesahuje ji. Neexistuje harmonický vztah mezi náboženským a přirozeným postavením člověka. Uznání této skutečnosti je vírou.

To byly tři biblické knihy, které lze nazvat knihami víry. Nebudu rozšiřovat naši debatu ještě o „Učitele Zbloudilých“, kde je tato vyšší víra, jež v Bibli přichází ke slovu jen částečně, formulována výslovně, a to filozoficko-teologicky. Pokročíme nyní k páté knize, „Knize Přímých“, která ve světě náboženské literatury Izraele patří k posledním knihám, k nimž ještě mnozí věřící Židé přistupují s chvěním posvátnosti. Obsah této malé knížky je definován hned v úvodních slovech: „Základ základů i kořen upřímné bohoslužby: nechť se člověku stane zřejmým, jaké jsou jeho povinnosti ve světě,“ a to bez návaznosti na otázku, co a jaký je svět. V této knížce, jednom z velkých dokumentů víry Izraele, se nemluví o světě, a nejen to. Také se vůbec

nemluví o Hospodinu, budiž požehnáno jeho jméno. Hovoří se zde jen o povinnostech člověka ve světě: víra přichází k člověku ve formě požadavku, aby vykonával své povinnosti. Tento požadavek nevyplývá z přirozené skutečnosti člověka ani se s ní nikterak nepojí. Její podstatou je krize. Velkou věc napsal tři tisíce let po našem otci Abrahámovi Don Jicchak Abrabanel, který odešel v čele španělských exulantů a žil zkušeností posvěcení Jména (kiduš hašem). Ve svém výkladu, který napsal šest let po vyhoštění, říká k oddílu Akedy („Za časného jitra osedlal tedy Abrahám osla, vzal s sebou dva své služebníky a svého syna Izáka“): „Osedlal osla – překonal svou oslovskou povahu.“ Jinak řečeno, přirozenou skutečnost, pohnutky svého srdce, nálady vztahující se k lidským problémům a zájmům. **Neexistuje větší krize než přerušení vztahu mezi přirozenou skutečností a postavením člověka před Hospodinem.** Jakoby na okraj připojuje Abrabanel poznámku vztahující se ke známé hagadě o onom oslu:

„Toto je osel, na kterém pojede jednou král mesiáš.“ To znamená: **Také podstata mesiášské spásy není ničím jiným než vítězstvím člověka nad lidskou přirozeností. Mesiášská spása je oddělením se od přirozené lidské skutečnosti a vztahuje se k ovládnutí této skutečnosti na základě vědomí povinnosti člověka sloužit Hospodinu.**

V tomto smyslu lze nahlédnout „krizi“ jako podstatu víry v židovství. Ne zvláštní událost nebo zvláštní stav je krizí, ale sama

podstata náboženské zkušenosti. Odtud lze čerpat závěry pro mnohé současné diskuze, které řeší události naší doby: Mají dějinné události, včetně dějin izraelského národa, náboženský význam? Z předpokladů, které jsme položili, lze na tuto otázku dát jen zdrženlivou odpověď. Tak jako je příroda z náboženského hlediska indiferentní – svět se pohybuje podle svých zákonů – a člověk je nucen akceptovat službu Hospodinu ve světě takovém, jaký je (toto je smysl halachy), stejně tak se podle svých vlastních zákonů chová i svět dějin a člověk musí přijmout službu Hospodinu bez zřetele na to, co se děje v dějinách. Víra, která je závislá na dějinách, je podmíněnou láskou.

Neexistují události, které by byly „Božím prstem“, protože vše je určeno „Božím prstem“. Pouze z našeho pohledu rozlišujeme mezi událostmi triviálními a těmi, které mají velkou „historickou“ váhu. „Hospodinova je země i její plnost.“ Proto neexistuje významový rozdíl mezi

ního na víře v Něho. **Víra je krizí lidského vědomí, které neobjevuje Hospodina v dějinách.** Ačkoliv se Hospodin, budiž požehnán, nezjevuje v dějinách, o nichž jeden z velkých historiků řekl, že nejsou ničím jiným než „dějinami zločinů, šílenství a neštěstími lidského rodu,“ přesto Mu člověk slouží. Taková je pravda, i když ne celá, neboť v dějinách jde také o zápas člověka se zločiny, šílenstvími a neštěstími. Je to věčný zápas, který nevede ke konečnému vítězství. Přestává sice to, co je v dějinách vyšší, přesto nekončí vítězstvím: Svět se pohybuje podle svých zákonů – svět zločinů, šílenství a neštěstí. Toto je svět Onoho Svatého Požehnaného v dějinách, stejně tak jako behemót a livjátan jsou Jeho světem v přírodě. Ten, kdo věří v Hospodina, budiž požehnán, se musí osvobodit od jakékoliv závislosti svého náboženského vědomí na dějinách. Hospodin, budiž požehnán, není funkcionářem obsluhujícím lidskou společnost, není ani policistou, dohlížejícím na provoz dějin. Proto také dějinný úspěch nebo porážka nepředstavují žádný rozdíl pro náboženské vědomí. Z náboženského hlediska je každá dějinná událost indiferentní. Historické události mají smysl jen do té míry, pokud se jedná o skutky člověka, které učinil pro Boha, záměrně jako službu Hospodinu. Stejně tak má smysl událost utrpení, v němž lidé trpí pro Boha. V tomto smyslu měly význam války Hasmonevců, protože bojovali za Tóru: Ne fakt jejich vítězství v této válce má náboženský význam, nýbrž skutečnost, že to byla válka o Tóru. Stejně tak měly svůj význam středověké protižidovské dekrety, kvůli nimž Židé pokládali své životy pro víru (kiduš hašem). Naproti tomu nemohu připsat náboženský význam nedávnému holocaustu, který ukazuje, co se děje lidem v beznadějně situaci, když se dostanou do rukou svévolníků tohoto světa; je to část oněch zákonů, podle nichž se pohybuje svět dějin. Náboženský význam nemá ani válka o naši nezávislost, ani všechny další po ní, v nichž Židé bojovali o svou nezávislost. Ačkoliv je tento zápas správný, přesto nemá náboženský význam. Různé národy, kultury, společnosti a náboženství bojovaly a bojují za svou národní i státní nezávislost; také nám Izraelcům, zcela normálním lidem, se po dvou tisících letech omrzelo žít v poddanství pronárodů. Přesto tento zápas nemá náboženský význam, protože v něm není nic ze služby Hospodinu.

jednotlivými událostmi (v náboženském smyslu). Rozdíl existuje pouze z našeho lidského pohledu. Pro mne jako člověka je důležité, zdali mě v životě provází úspěch, nebo naopak neúspěch. Jako pro Žida je pro mne důležité, jestli Izrael prosperuje, nebo naopak prochází krizí. To vše však nemá žádný význam z pohledu postavení člověka – rovněž i Žida – před Hospodinem.

Tak jako se Bůh nezjevuje v přírodě, tak se nezjevuje ani v dějinách. Kdyby se zde zjevoval, co by pak bylo zvlášť-

foto Vojtěch Vík

Jestliže však víra nevyplývá z toho, co člověk poznal z přírody nebo dějin, musíme se pak ptát, jak zdůvodníme náboženský postoj. To si žádá řádné ujasnění si základních pojmů.

Náboženský postoj je rozhodnutí člověka sloužit Hospodinu vykonáváním Tóry a micvot, neboť v tomto vidí telos člověka. Je to hodnotové rozhodnutí – a k takovému rozhodnutí je člověk veden váhou skutečnosti. Objektivní danosti jsou stejné pro všechny lidi; zatímco jeden se rozhodl vzít na sebe jeho Království nebeského a břemeno Tóry a micvot, druhý tvrdí, „neznám Hospodina“, třetí „zná svého Pána, ale hodlá se mu protivit“. Proto je tomu s každým hodnotovým rozhodnutím takto: Proti člověku, který vidí svůj telos pouze ve službě Hospodinu („neboť vše je pomíjivost“ v lidské skutečnosti, ale „ty jsi předem oddělil člověka a vyučil jsi ho, aby stál před Tebou“), stojí jiný, který vidí svůj telos v dosažení ekonomického zisku a vysoké životní úrovně nebo ho spatřuje v moci, slávě a oslavě vyšších hodnot. Další ve svém životě volí maximum sexuálního požitku. Hodnotové rozhodnutí nevyplývá z objektivních daností, proto ho nelze ani zdůvodnit. To, co vychází z objektivních daností, člověka determinuje, a tím pádem také nespádá do kategorie volby a rozhodnutí – proto to nemá žádný hodnotový význam. Na základě objektivních daností se nedá zdůvodňovat nic jiného než rozhodnutí ve věci vhodných prostředků k dosažení telosu, o kterém již člověk předem rozhodl. Nedá se však zdůvodnit hodnotové rozhodnutí na úrovni určitého telosu.

Každý živý člověk musí jíst a musí močit; proto nejsou jezení ani močení hodnotami. Živý člověk však nemusí být slušným člověkem: stejně tak může být člověkem zkorumpovaným, a to v rámci jakéhokoliv zřízení nebo kultury. Může být zkorumpovaný z hlediska nedostatku odpovědnosti při plnění své funkce, z hlediska zpronevěry důvěry, kterou do něho vložili jeho přátelé, nebo ve vztahu k ženě. Proto jestliže se nějaký člověk v každé situaci, v níž má volbu – tzn. tehdy, kdy se může rozhodnout mezi různými možnostmi chování – rozhoduje pro slušné chování, lze o takovém člověku říci, že pro něho slušnost představuje hodnotu. Stejně tak to platí i pro smyslový požitek, slávu i patriotismus a rovněž i pro náboženskou víru.

Mělo by zde zaznít známé tvrzení, že vztah mezi vírou a dějinami je nutný,

neboť náboženský význam lze spatřit v historických událostech, které „pohánějí svět směrem k uskutečnění prorockých vizí a spásy Izraele“. Na to je možno odpovědět: Kdo dosvědčí, že v historických událostech je skutečně posun k realizaci „vize proroků a spásy Izraele“? Zdalipak byli proroci vykladači budoucnosti, předpovídali daná a předem zaslíbená fakta? Mají jejich slova hodnotu historických výpovědí a liší se od nich snad jen tím, že tyto se vztahují k minulosti, zatímco prorocká vize k faktům budoucnosti? Řečeno jinak: Zdalipak „prorocká vize“ je jakýmsi božským orákulem? Jestliže ano, pak takový výrok nemá náboženský smysl, neboť k ničemu nezavazuje a dokonce ruší smysl úsilí o naplnění Tóry a micvot. Můžeme „prorocké vizi“ rozumět jako požadavku vůči člověku – jako určení našeho telosu, ke kterému máme v duchu slov Tosafot (Jebamot 50a): „Prorok neprorokuje o ničem, leč jen o tom, co je správné, aby bylo“, směřovat jako k věčnému cíli? Také „spása Izraele“ – spočívá její uskutečnění ve vnějších historických událostech nebo tak jak říká výrok, „tehdy se naplní země poznáním Hospodina“? Na tyto otázky odpovídá konec Mišne Tora Maimonida a také „osel krále mesiáše“ Abrabanele.

Ješajahu Leibowitz (1903–1994) – profesor biochemie a neurofyzologie na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Do povědomí izraelské společnosti vstoupil rovněž jako nekonvenční a kontroverzní náboženský myslitel, který se nebál „filozofovat kladivem“. Jeho přístup k vlastní náboženské tradici by bylo možné označit za demytologizační. Leibowitz v tomto ohledu nenavazuje pouze na evropskou filozofickou tradici posledních dvou staletí, opírá se také o Maimonida. Ve svých pracích se pokoušel ukázat na axiomata, na kterých po staletí stojí židovství. Tím základem je služba Bohu prostřednictvím zachovávání Tóry. To přetrvalo všechna ideová hnutí (židokřesťanství, šabatiánství i fundamentalistická podoba náboženského sionismu), kterými bylo židovství během posledních dvou tisíc let ovlivňováno a jež lze považovat za pouhé dějinné epizody. Leibowitz tak ukázal na vnitřní obranné mechanismy ve vlastním náboženství, které mu brání, aby odstoupilo od micvot a zcela se ztotožnilo s nějakou filo-

zofii nebo ideologií – „agadou“ – vyprávěním, můžeme-li užít tradičního jazyka, který tento myslitel užívá. Je možné říct, že Leibowitz byl kritikem všeho, co si v historii i současnosti židovského národa osobovalo mesiášský nárok a jedinečnost. Podle Leibowitze mesiášská hnutí židovství spíše oslabovala, než mu napomáhala v jeho vnitřním růstu a reformě. Leibowitz sám byl reformátorskou postavou. Před sekularismem a úpadkem tradiční zbožnosti v současné izraelské společnosti i diaspoře Leibowitz neutekl do náboženského fundamentalismu s mesianizujícími znaky. Vzrůst aktuálnosti náboženství viděl právě na halachickém poli a jeho tvůrčí reformě v ortodoxním duchu, tváří tvář otázkám a požadavkům současnosti.

Leibowitz může oslovit i nežidovského čtenáře. Svou filozofií, nebo spíše teologií, se v několika bodech dostává do blízkosti křesťanských teologů první poloviny dvacátého století. Svým radikálním pojetím zbožnosti, která vnímá Boha jako toho, kdo po člověku žádá bezvýhradnou službu v nábožensky indiferentním světě, se Leibowitz trochu přibližuje myšlenkám teologa z věznice v Tegel – Dietricha Bonhoeffera. Tak jako Leibowitz zápasí se subnaturalistickým obrazem Boha jako funkcionáře pro zařizování světských záležitostí, tak podobně se Bonhoeffer kriticky vyrovnával s představou Boha jako „deus ex machina“, nutnou hypotézou pro fungování křesťanského světa. Ačkoliv Leibowitzův jazyk je v mnohém jazykem Bible, tradičních midrašů, středověké židovské filozofie s příchutí kantianství, přesto je to řeč „čtvrtého člověka“, nikoliv však skrytého ateisty nebo deisty, který drží micvot, jak se mnohdy Leibowitzovi vytýkalo. A právě takového člověka se snažil vzbudit v řadách vlastní náboženské tradice. Ať již přijímány nebo odsuzovány, našly Leibowitzovy myšlenky místo téměř ve všech ideových vrstvách izraelské společnosti. Zatímco jiní velikáni současného židovského myšlení jako Martin Buber jsou v ultraortodoxních ješivách neznámí, bývá Leibowitz studentům na těchto školách známou postavou. Český čtenář se s tímto filozofem může setkat prostřednictvím knihy „Hovory o Bohu a světě“, která vyšla v nakladatelství Sefer v roce 1995.

*Ze sborníku přenášek a článků
J. Leibowitze: Emuna, historia wearachim přeložil Mgr. David Biernot*

MILÉNIUM A KŘEŠŤANSKÝ SIONISMUS

Zdá se, že přelom tisíciletí vzkřísil jistá očekávání, dalo by se říci „milenaristická“. Co je to milenarismus? Jak souvisí se současnou orientací křesťanství a judaismu?

Z hlediska historického se dá říci, že, inspiroval-li se milenarismus biblickými proroky, židovskou apokalyptikou i křesťanskými zjeveními, jeho bezprostředním pramenem je Zjevení Janovo, poslední kniha Nového zákona.

Milenarismus vychází z přesvědčení, vyjádřeného v tomto textu, že Kristus bude po tisíc let vládnout se 144 000 vyvolenými z dvanácti kmenů izraelských, kteří se opět stanou kněžími. Toto tisíciletí pak vyústí v poslední soud a stvoření nové země a nového nebe.

Tuto víru sdílely všechny církevní osobnosti v prvních stoletích, jako sv. Ireneus z Lyonu či sv. Meliton ze Sard.

Teprve sv. Augustin se s tradičním milenarismem rozešel. Tisícileté království, popsané v Apokalypse, interpretoval jako věk církve, upřednostňuje individuální eschatologii a posmrtný soud nad jednotlivcem.

Reformátoři 16. století myšlenku milénia (kterou Augsburské vyznání označilo jako „židovskou“) ostře odmítali. Milenaristické představy se však znovu projevovaly mezi novokřtenci. Opět oživaly mezi britskými puritány i jinými protestanty, jako byli Johan Heinrich Alsted (1588–1638) a jeho stoupenci, nebo biskup Jednoty bratrské Jan Amos Komenský (1592–1670).

Milenaristé člení historii na sedm epoch. Nyní bychom se nacházeli v šesté, ve „věku církve“. Během ní připravuje Bůh sedmou, své tisícileté království. Bude charakterizováno naplňováním biblických proroctví, zejména těch, která předvídají návrat diasporních Izraelitů do své země, jako důležitý předpoklad parusie, příchodu Království. To je podstatou milenarismu jak v podobě politické, tak samých základů naděje na spásu, ať křesťanů, nebo Židů.

Milenaristické představy sehrály poprvé politickou roli v době anglické revoluce, vedené Oliverem Cromwellem. Po zřízení Commonwealthu roku 1649 usilovali Židé

o návrat do Anglie, odkud byli vyhnáni ve 13. století. Puritáni věřili v nezbytnost jejich usazení v Británii pro naplnění biblických proroctví, podle nichž musejí být napřed rozptýleni po všech zemích světa, než se budou moci opět vrátit do Země zaslíbené. Roku 1649 posílají dva puritáni, žijící v Amsterdamu, petici do londýnského parlamentu, požadující, aby „britský národ spolu s holandskými obyvateli byli první připraveni dopravit na svých lodích syny a dcery izraelské do zaslíbené země jejich předků, Abraháma, Izáka a Jákoba, do jejich věčného dědictví.“¹

Roku 1669 Increase Mather, pastor známý po všech amerických koloniích, vydal knihu s názvem „Tajemství spásy Izraele“, v níž komentuje proroctví o restauraci Izraele. Předpověděl, že se Židé navrátí do Palestiny a stanou se opět národem, dříve než dojde k jejich duchovnímu obrácení a návratu mesiáše Ježíše.

Roku 1686 vyšlo „Naplnění proroctví“ z pera Pierra Jurieu, francouzského hugenota, pobývajícího v holandském exilu. Dočteme se zde, že: „Je to skutečnost, která nemá obdoby, která není pochopitelná, že Bůh tento lid zachovává rozptýlený po dva tisíce let mezi národy, aniž by s nimi splynul. Z toho je zřejmé, že je Bůh zachovává pro nějaký veliký úkol.“²

A níže: „Jak bychom mohli strávit takovou myšlenku, že by se měly všechny ty strašné hrozby proti pozemskému Jeruzalému a proti izraelskému lidu podle těla splnit do písmene a zaslíbení milosti a slávy by se mělo plnit pouze na cizích národech?“³

Jurieu předpovídá příchod židovských exulantů do země zaslíbené, kteří zde poté, co poznají Ježíše jako mesiáše, vybudují společné království. Předvídá jej však pouze ve formě duchovního předznamenání: „Jejich království vůbec nebude založeno na vládnutí národům, v jejich shromáždění k boji, k přijímání jejich daní a poddanství. Bude spočívat v tom, že tento lid bude ze všech nejhorlivější, nejsvatější.“⁴

Své proroctví neopírá pouze o Zákon starý, ale též o novozákonní exegezi. Například na Sk 1, 6-7, říká-li: „Znamená to snad, že nemá být království obnoveno v Izraeli, protože Pán jim o tom neřekl? Kdyby království izraelské nebylo něco jiného než povolání národů a naší křesťanské církve, proč by je odkazoval na čas a lhůtu, říká-li jim, že jejich známost si ponechal Bůh pro sebe? Konečně, proč by nám přikazoval denně se modlit: 'přijď království tvé'?“⁵

Domnívá se, že je „rozumnější uznat, že si Bůh, vzdal-li se šesti period, světa a draka, ponechal alespoň sedmou.“⁶ „Přece musíme očekávat království Boží, království Mesiášovo, které ještě nepřišlo, vždyť se nedá říct, že by tu na zemi Ježíš Kristus až dodnes kraloval.“⁷

V téže době Isaac Newton (1642–1727), který nebyl pouze vědcem, ale také teologem, blízkým sociniánům a unitářům, vyhledává myšlenky podobné: „Tajemství restituce všech těchto věcí se přece nachází u všech proroků, a proto se divím, že k mému velikému úžasu tak málo dnešních křesťanů ho tam nachází. Nepochopili totiž, že spočívá ve vyjití Židů ze zajetí, dobytí čtyř monarchií a založení svého Království, spravedlivého a kvetoucího.“⁸

Roku 1784 vydává britský teolog Edward Whittaker svoji „Disertaci o konečné restauraci Židovstva“. Po něm Pavlovo slovo „Pak bude spasen všechen Izrael,“ znamená, že tato restaurace bude mít charakter národní.⁹

Roku 1795 komentuje cambridgeský teolog Charles Jerram L 21,24, řka, že „je přirozené předpokládat, že se po tomto čase vrátí Jeruzalém na své původní místo.“¹⁰

Nebyla-li v 17. a 18. století naděje na obnovu Izraele víc než zbožným přáním, počala se konkretizovat ve století následujícím. Tu je pro nás zajímavé, že křesťanský sionismus předběhl víc než o půl století sionismus židovský.

Sami Židé se tradičně považují za exulanty a doufají v návrat na Sióon. Tato naděje však byla součástí očekávání mesiášského Království. Ačkoliv svatost Země izraelské byla jednomyslně uznávána, a takové autority jako Rambam (Rabbi

Moše ben Nachman, 1194–1270) tvrdily, že návrat do Erec Jisrael je dokonce *micvou* (náboženským příkazem), ještě víc byli přesvědčeni o tom, že exil může ukončit pouze Mesiáš, a proto je třeba neukvapit se.

Ke zvláštní shodě okolností došlo kolem roku 1840. Podle tradičních informací Talmudu to měl být rok výjimečný (podle židovského kalendáře rok 5600 – šesté století šestého milénia). **Tehdy se měly setkat vody svrchu s vodami od spodu. Jak se blížilo toto datum, zachvátila mnohé židovské komunity, hlavně ve východní Evropě, mesiášská horečka.** Proto jistý počet učedníků Gaona z Vilniusu (Elie ben Salomon Zalman) usoudil, že je třeba chopit se příležitosti, vrátit se do Izraele, a uspišit tak příchod Mesiáše, který čekali v letech 1808–1847. To byla však pouze izolovaná iniciativa.

Naopak roku 1840 došlo ve Svaté zemi k dramatickým událostem. Egyptský místokráľ se vzbouřil proti vládci, konstantinopolskému sultánovi. Když vpadl do Sýrie, rozhodla se britská vláda zasáhnout ve prospěch říše ottomanské. Na podzim roku 1840 obsadili Britové Bejrút, Saidu (Sidon) a Akko (Svatý Jan z Akry). Egyptská armáda zvítězila. Pro svoji slabost se stala turecká říše zcela závislou na Velké Británii. Britové uvažovali o vytvoření nárazníkového pásma mezi ottomanskými a egyptskými državami. Times požaduje, aby Velká Británie střežila Akko pro snadnější zásah v případě nové egyptské agrese.

Avšak před vojenským zásahem napadlo britskou vládu zřídít v Palestině izraelskou kolonii. Roku 1839 publikuje londýnský *Globe*, časopis představující perspektivu ministerstva zahraničí, sérii článků předvídajících zřízení autonomního státu v Sýrii a Palestině, které uvažují o masivní židovské kolonizaci. Lord Palmerston, šéf britské diplomacie, píše 22. ledna 1839 královně Viktorii: „Kéž spatří vaše říše, jak se naplňuje proroctví podle naděje toho zvláštního lidu: 'Juda bude spasen a Izrael bude přebývat v pokoji.'“¹¹ Times ze 17. srpna 1840 zveřejnil článek o projektu „nastěhování židovského lidu do země jejich otců.“ O několik dnů dříve dává lord Palmerston v tomto smyslu instrukce svému ambasadorovi v Konstantinopoli.¹²

V pozadí těchto iniciativ je třeba vidět dílo jedné z největších osobností britského protestantismu lorda Anthony Ashleaye Coopera, sedmého hraběte z Shaftesbury

(1801–1885). Ačkoliv pocházel Shaftesbury z nejvyšších společenských vrstev v Británii, stal se iniciátorem velkého sociálního zákona. Byl hluboce věřící. Řekl: „Má víra v druhý příchod je hlavní hnací silou mého života: vidím vše to, co přichází do světa, podřízeného těmto velikým událostem.“ Když roku 1838 otevřela Velká Británie konzulát v Jeruzalémě, píše si do svého deníku, narážející na L 21, 24: „Stará metropole božího lidu získává opět své místo mezi národy a Anglie je prvním královstvím mezi národy, jdoucím v jejich stopách.“¹³

Vedle Shaftesburyho je třeba zmínit též Georgese Gawlera, australského guvernéra, který po svém návratu povzbuzoval aktivně k usidlování Židů v Palestině. Osobně se tam vydal roku 1849, doprovázející sira Mosese Montefioreho.

Roku 1844 byla v Londýně založena „British and Foreign Society for Promoting the Restauration of the Jiwish Nation to Palestine“ (Britská a zahraniční společnost pro podporu obnovy židovského národa v Palestině). Jeden z představených, pastor Tully Crybbace, požaduje, aby Anglie získala od Turků celé území „od Eufratu až k Nilu a od Středozemního moře až k poušti.“¹⁴

Anglie však prožívala období „evangelikálního revivalu“. Roku 1830 stanul v čele hnutí „Bratři Plymoutských“ John Nelson Darby (1800–1882). Darby upřesnil milenaristické myšlení do podoby anglicky zvané „the premillennial dispensationalism“. Také očekával návrat židovského lidu do izraelské země před druhým příchodem. Avšak tuto poslední periodu má předcházet období velkého útlaku. Premilenaristé odporovali postmilenaristům v jejich přesvědčení, že Království Kristovo přijde díky duchovnímu a morálnímu rozvoji a humanitě. Podle premilenaristů se společnost lidským úsilím zlepšit nemůže. Jedinou jistotou je, že soud je blízko.

Darby upravil členění času na sedm „úseků“:

- 1) doba nevinnosti, před vyhnáním Adama a Evy z Ráje;
- 2) doba svědomí, až do potopy;
- 3) doba ovládnutí člověka člověkem, až do rozeznání stavitelů věže babylonské;
- 4) doba zaslíbení, od Abraháma;
- 5) doba Zákona, od Exodu a Desatera
- 6) doba milosti, nynější a církve;
- 7) doba Tisíciletého království, kterou ukončí vzpoura Goga a Magoga.

Premilenaristé věřili, že Bůh má takový plán, že uzavřel zvláštní smlouvu se svým lidem pozemským, s Židy, a zvláštní smlouvu se svým lidem nebeským, s křesťany. Tyto představy byly rozšířeny zejména mezi baptisty a metodisty, adventisty a mormony. Premilenaristé zdůrazňovali, že jejich víra je založená na doslovném pochopení Písma, zejména proroků. Proto předvídali návrat Židů do Izraele a považovali se za povolání při tom pomáhat.

Bohužel, když Angličané vyháněli egyptské oddíly z Palestiny, Židé nebyli připraveni. V červnu roku 1841, poté co se zúčastnil tažení proti egyptskému místokráli, píše plukovník Charles Henry Churchill (vnuk vévody z Marlborough, příbuzný sira Winstona Churchilla) siru Mosesovi Montefioremu: „Nechci vám tajit svoji velikou touhu vidět, jak vaši soukmenovci opět obnovují svoji národní existenci. Považuji to za dobře realizovatelné. Je k tomu však třeba dvou věcí: za prvé, aby to chtěli sami Židé, všichni a jednomyslně. Za druhé, aby jim v tomto jejich plánu pomohly evropské velmoci.“

Je zřejmé, že Židé byli tenkrát daleci toho, jednomyslně chtít návrat do Izraele. Je to naopak doba asimilace a vzniku reformního judaismu. Roku 1839 se stává proti vůli ortodoxních rabínů braslavským rabínem Abraham Geiger, vůdčí osobnost reformistů. Geiger tvrdí, že pokud Židé kdysi tvořili národ, není to stav dnešní. Po něm už jsou mesiášské naděje interpretovány ve smyslu univerzální spásy a nikoliv národní obnovy. Roku 1841 nechává v Hamburku tisknout modlitební knížku, oproštěnou od veškerých zmínek o návratu na Sión. V letech 1844, 1845 a 1846 se v Brunšviku, Frankfurtu a Braslavě scházejí ustavující kongresy reformních rabínů, inspirované Geigerovými myšlenkami. Tyto kongresy zavádějí modlitby v místních jazycích. Už se nemodlí hebrejsky, ale německy a ovšem i v dalších řečech.

Co se týče Židů ortodoxních, mnozí se hlásili k zásadě formulované v Talmudu, v traktátu Ketubot 111a: „Proč tyto tři přísahy? První, aby se nechtěl Izrael Země zmocnit silou; druhá, již Bůh zakazuje Izraeli bouřit se proti národům; a třetí, tou Bůh zapřísahá modláře, aby neutiskovali Izraele příliš tvrdě.“

Roku 1841 zřejmě národy neutiskovaly Izrael dostatečně tvrdě. V každém případě se toho roku „vody svrchu s vodami od spodu“ nesetkaly. Bylo to však přesně sto let před šoa.

Po všechna ta léta kázali dispensationalisté, že Židé mají Bohem dané právo zmocnit se Země izraelské. Na konferencích, konaných v letech 1878, 1886, 1895, 1901 a 1914, neustále připomínali biblická proroctví o obnově Izraele.

Roku 1870 vypočítává americký kongregacionalistický pastor a zakladatel společnosti Svědků Jehovových, Charles Taze Russel, že konec „času národů“, zmíněný v L 21,24, přijde roku 1914. Kuriozní je, že na 1. srpen 1914, kdy vyhlásilo Německo válku Rusku, připadl 9. den měsíce ávu, podle hebrejského kalendáře, kdy je připomínáno zničení jeruzalémského chrámu. Měl snad trvat čas národů od 9. ávu roku 70 do 9. ávu roku 1914? V každém případě první světová válka skončila pádem čtyř mocností, z nichž každá byla svým způsobem dědičkou Říše římské. Vytvořila podmínky pro Balfourovu deklaraci, vydanou pět dní před vypuknutím bolševické revoluce v Rusku. Způsobila řetězec násilných událostí, vedoucí až k šoa, druhé světové válce, studené válce a vzniku státu Izrael.

Křesťanští sionisté provázeli izraelský lid ve všech jeho zkouškách. Roku 1878 vychází kniha Williama Blackstonea, „Ježíš přichází“. Kniha, která je okamžitě přeložena do více jak třiceti jazyků a stále znovu dotiskována, uznává (od reedice z roku 1891) význam role, kterou mají Židé sehrát na konci věků. Roku 1891 předkládá Blackstone americkému prezidentovi Benjaminovi Harrisonovi petici, podepsanou více jak čtyřmi sty křesťanskými předáky, žádající, aby Spojené státy zajistily návrat Židů do Palestiny. Blackstone tvrdí, že obnovu Izraele předpovídá již první apoštolský koncil v Jeruzalémě (Sk 15,13-18). Ten požaduje po reformních Židech, kteří „zřeknuvši se bez sebe-menší lítosti veškeré slávy mesiášského království v zemi svých předků, dávají raději přednost svým honosným palácům a bohatství, nahromaděnému v západní Evropě a Spojených státech“.¹⁵

Tou dobou zasvětilo několik amerických křesťanů celý svůj život obnově Izraele v Zemi zaslíbené. Roku 1851 vznikla na severu Jaffy kolonie zvaná Mount Hop. Vedl ji Clorinda Minor, přesvědčený (spolu se svými přáteli), že „čas národů je u konce, přichází čas přízně Siónu“.¹⁶ Jejich iniciativu následovali další. Nejznámější je založení americké kolonie v Jeruzalémě roku 1851 jedenadvaceti presbyteriány z Chicaga, jimž se zejména podařilo aklimatizovat v Palestině eukalyptus.

Na místě jedná rovněž Laurence Oliphant, bývalý britský poslanec, novinář a vizionář. Poté, co se zúčastnil v rumunském Jassy konferenci Hovejvé Sion (Milovníků Sióna), usiloval přesvědčit Sultána, aby předal dekretem o kolonizaci zemi Židům. Vydal se do země a prošel Zajordáni. Roku 1880 vydává „Zemi gileadskou“, v níž předvídá návrat Židů na východ od Jordánu pod nadvládou Ottomanů a ochranou Británie.

Po jeho boku ustanovuje Švýcar Henri Dunant (1828–1910), zakladatel Ženevské úmluvy a Červeného kříže, „Všenárodní společnost pro obnovu Orientu“. Roku 1866 vznáší apel, aby židovské kolonie, vznikající v Palestině, byly prohlášeny za diplomaticky neutrální, právě jako Švýcarsko. Pokusil se pro tento projekt zainteresovat i císaře Napoleona III.

A tak když začíná Theodor Herzl svoji kampaň za obnovu židovského státu, nachází vlivné a obětavé spojence mezi křesťany. Musíme na prvním místě jmenovat Williama Hechlera (1845–1931), katechetu na ambasádě Velké Británie ve Vídni. Svůj postoj vyjádřil v dopise bádenskému velkovévodovi Frederikovi: „Podle Bible se mají Židé vrátit do Palestiny. A proto já při tomto hnutí musím pomoci stejně jako všichni křesťané zcela přesvědčení o pravdivosti Bible. Tato věc je totiž věcí Boží“.¹⁷

Hechler doručil sultánovi dopis královny Viktorie, v němž ho žádá, aby poskytl ruským Židům azyl ve Svaté zemi. Podstatnou část svého života zasvětil studiu problému milénia. Podle jeho propočtu měla spása pro Izrael přijít roku 1897. Tehdy se účastní po boku Herzela a Dunanta prvního sionistického kongresu v Basileji.

Mezi křesťanskými osobnostmi na prvním sionistickém kongresu jmenujme též lutherského pastora Johanna Lepsia. Ochránce Arménů, pronásledovaný německou vládou, která podporovala ottomanskou vládu, zde zastupoval dvojí rozptýlený lid. Na kongresu přednesl svoji zprávu nazvanou: „Arméni a Židé v exilu aneb budoucnost Orientu vzhledem k arménské otázce a hnutí sionistů“.¹⁸

Avšak pronásledování Židů, zejména ve střední a východní Evropě, také přitvrdilo. Roku 1882 se v německých Drážďanech koná první mezinárodní antisemitský kongres. Pogromy v Rusku a Rumunsku vyhnějí Židy do Ameriky, západní Evropy, ale též do Palestiny. Palestinská emigrace však byla mezitím zkomplikována pro obtíže

působené ottomanskou vládou a odpor arabských národů. Ottomanská říše se víc a víc přikláněla k Německu, a když vypukla roku 1914 válka, postavila se na jeho stranu. Sultan-kalif vyhlásil Dohodě džihád, svatou válku.

Svatá země se proměnila v bitevní pole, na němž se utkala britská vojska, bránící Suezský průplav, s armádou ottomanskou, podporovanou německými posilami. Na straně spojenců bojovali i Židé, poprvé od dob Bar-Kochbových organizovaní ve vlastní národní armádě – „Židovská legie“ – pod britským vrchním velením.

Právě proto se pak, po svém vítězství, angažovala Velká Británie pro zřízení domova Židům v Palestině. Její úsilí, ve světě známé jako Balfourova deklarace (vydaná 2. listopadu 1917), bývá často pokládáno za imperialistický podnik, zajišťující Velké Británii strategickou pozici na křižovatce pozemních cest k Indii a přístup k naftovým polím. Takový přístup ignoruje jakýkoliv duchovní rozměr těchto kroků. Chaim Weizmann, první prezident státu Izrael, ve svých memoárech připomíná: „Lidé jako Balfour, Churchill, Lloyd George, byli hluboce věřící; důvěřovali Bibli. Jim byl návrat Židů do Palestiny skutečností takové povahy, že pro ně sionismus představoval velikou tradici, k níž měli úctu.“¹⁹

David Lloyd George sám vzpomíná: „Lidé jako Balfour, lord Milner, lord Robert Cecil a já cítili velikou sympatii vůči sionistickým myšlenkám. Totéž lze říci o názorech, panujících mezi lidem naší země a v koloniích, ať liberály, konzervativci, nebo dělníky.“²⁰ Lord Balfour se o židovské záležitosti zajímal již dříve, dávno před tím, nežli se stal „státníkem“. **Také v kostelní lavici wittinghamské parochie slyšával mladý Balfour jasné evangelikální učení: „Židé se musí napřed vrátit na Sión, teprve po tom nastane drama konce.“**²¹

V té samé tradici byl rovněž vychován velký prezident Spojených států amerických Woodrow Wilson, syn presbyteriánského pastora. Proto nás neudiví, že pod jeho vedením USA od počátku podporovala Balfourovu deklaraci a britský mandát v Palestině.

Proto mohl reverend Norman Maclean říci: „Sionismus učinil z mnoha vznešených Židů své organizátory. Ale minimálně tři z těch, kdo tuto politiku umožnili a realizovali, byli křesťané: jeden americký presbyterián, jeden presbyterián anglosaský a jeden keltský baptista (Wilson, Balfour a Lloyd George). Oni ji vnesli do parlamentů, spravujících polovinu světa.“²²

Mimo Velkou Británii se projevovala křesťanská podpora sionismu nejvíce ve Spojených státech. Postupně zakládají „American Palestine Committee“ (roku 1931) a „Christian Council on Palestine“ (roku 1942). Roku 1946 se obě organizace spojí v „American Christian Palestine Committee“ (ACPC). V jeho řadách působilo na 20 000 křesťanských duchovních. Jeho list „Our Hope“ přivítal zprávu o vzniku státu Izrael citátem z Jeremiáše, jakož i z Mt 24,31: „*On vyšle své anděly s mohutným zvukem polnice a ti shromáždí jeho vyvolené od čtyř úhlů světa*“

Zdá se, že obnova židovského státu probudila milenaristické city i v takovém prostředí, kde se tradičně neprojevovaly. A tak vítá ve Francii Paul Claudel vznik státu Izrael: „Izrael se vrátil, ujal se svého místa v otcovském domě, byl mu navlečen prsten na prst, znovu se ujímá postavení vlastního syna. Vrátil se a již nikdy neodejde.“ „Teď, když zbudoval Izrael centrum, není možné, aby něco nevzniklo také na okraji. Obnova se musí stát základem nového řádu, jemuž nic lidského nebude cizí.“²³

Jacques Maritain zase píše: „Diaspora ani velkou reintegrací neskončila, ale již se tu rýsuje nové centrum: stát Izrael, stát časný, který však přesto má význam duchovní.“

Když připomíná právo Izraele na svoji zemi, založené na zaslíbení Abrahámovi (Gn 15,18 a 17,8), dodává: „*a co Bůh jednou dal, to je dáno navždy. Zaslíbení země kenaanské izraelským kmenům není pro křesťany méně předmětem víry než pro Židy.*“²⁴

Hlavní podpory od západních křesťanů se dočkal stát Izrael od evangelikálních fundamentalistů. Znamý pastor Billy Graham dokonce natočil film „Jeho země“. Říká v něm: „Víte, co mne na Izraeli nejvíce dojmá? To, že Bůh má tak dlouhou paměť. Ano, slíbil, že židovský národ obrodí, a tento slib splnil ve své zemi. Dnešní Izrael je živým svědectvím pravdivosti slov starozákonních proroků a záru-

kou triumfálního příchodu Kristova. Renaissance státu Izrael, rozhodnutá Spojenými státy 29. listopadu 1947, je nejdůležitější biblickou událostí dvacátého století.“

Na tento evangelikální proud navázali zakladatelé „Mezinárodní křesťanské ambasády v Jeruzalémě“ (International Christian Embassy in Jerusalem – ICEJ). Toto hnutí, vedené Johannem Luckhofem a Janem Willemem van der Hoevenem, vzniklo roku 1980 na protest proti tomu, že některé státy odmítaly přenést své zastupitelské úřady z Tel-Avivu do Jeruzaléma. ICEJ ve snaze navázat na pionýrské tradice svolal do Basileje „První mezinárodní kongres křesťanských sionistů“. Každý rok o svátcích *sukkot*, které vnímá židovská tradice jako předobraz mesiášského věku, pořádá ICEJ v Jeruzalémě náboženské a kulturní festivaly, jichž se obvykle účastní nejvyšší představitelé židovského státu.

Podniká i financuje četné akce na podporu židovské imigrace do Izraele a integrace nových imigrantů. **ICEJ odmítá misii mezi Židy; tvrdí, že Židé se mají obrátit až jako poslední, a jejich obrácení nebude následkem evangelizace, nýbrž až jasného zjevení parusie.** Van der Hoeven a jeho přátelé věří, že se v Hitlerově době naplnilo proroky předpovězené pronásledování od národů (Mt 24,15-21; Zj 19,11-21). Co se toho týče, můžeme si povšimnout podivné souhry: podle Dan 9,24-27 a Zj 11,2 upozorňují dispensationalisté, že toto pronásledování má trvat dva a půl roku. Největší vyhlazování Židů probíhalo od června 1941 a skončilo na Himmlerův rozkaz v posledních měsících roku 1944.

Mezi významnými postavami evangelikalismu jmenujme amerického baptistického pastora Jerryho Falwella, prvního vůdce hnutí zvaného „Morální většina“ a nositele Jabotinského ceny. Falwell prohlásil: „Věřím, že čas národů (L 21,24) skončil ve chvíli, kdy se roku 1967 Židé zmocnili Jeruzaléma, ač se měl naplnit až ve velmi vzdálené budoucnosti“. Když

hovořil o vztazích Židů a křesťanů tvrdil: „Jejich poslání jsou specifická a odlišná, obojí jsou však vyvoleni. Ježíš předpověděl pro Izrael veliké budoucí království (Mt 19,28; L 19,11-27; Sk 1,6-8). Falwell vyjádřil přesvědčení, že stát Izrael se dřív nebo později rozšíří po celém území země zaslíbené Abrahámovi (Gn 15,18) a varoval Izraelce před pokušením odstoupit území Arabům. Roku 1984 prohlásil: „Vznikne-li skutečně na půdě izraelské palestinský stát pod vedením někoho, jako je Arafat, myslím, že bude vážně ohrožena sama existence izraelského státu.“²⁵

Co dodat na závěr této studie o vztazích mezi milenarismem a sionismem?

Ačkoliv se určitý mysticismus zvrhává v šarlatánství a některé předpovědi zesměšňují své autory, určité shody jsou zneklidňující. Kromě již zmíněného dodáme, že již Zohar (13. - 14. století) předpovídá, že Izmaelovo království (islám) má na izraelské půdě čas vyměřený. Potom jej ovládne Edom (křesťanství), který ho nakonec vrátí Židům. A to se skutečně stalo, když mezivláda křesťanů trvala třicet let.

Věřili-li člověk na Prozřetelnost, co může soudit o skutečnosti, že myšlenky na obnovu Izraele se rozšířily již v předcházejícím století mezi všemi národy hrajícími dnes vůdčí roli ve světovém dění? Že se splnilo slavné pozhéňání: „Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí.“ (Gn 12,3).

Avšak především hrůzná tragédie židovského lidu za časů Hitlerových nemůže nepřipomenout hlavní téma křesťanství: kříž a vzkříšení. Jako bychom tu měli dva „trpící služebníky“: individuálního, jehož obraz zdobí křesťanské kostely, a kolektivního, židovský lid. Z tohoto pohledu je přirozené, že křesťané, kteří se vrátili k očekávání mesiáše z Izraele, pomáhali při jeho renesanci, neboť z něj má vzejít spása světa.

Martin Janeček je členem ortodoxní židovské komunity v Paříži

1 Barbara W. Tuchman: Bible and Sword Ballantine Books, New York, 1984 p. 121.
2 Pierre Jurieu: L'accomplissement des prophéties chez Abraham Acher, Rotterdam, 1686.
3 tamtéž, str. 258.
4 tamtéž, str. 259.
5 tamtéž, str. 263.
6 tamtéž, str. 265.
7 tamtéž, str. 266.
8 Isaac Newton: Spisy náboženské.
9 Michael J. Pragai: Faith and Fulfilment. Vyd. Vallentine-Mitchel, 1985, str. 18.
10 Egal Feldman: Dual destinies. University of Illinois Press, 1990, str. 150.

11 Jan Willem van der Hoeven: Babylon ou Jérusalem. Vyd. „Chalom Israël“, Francie, 1996, str. 132.
12 B. W. Tuchman, op. cit. str. 175.
13 M. J. Pragai, op. cit. str. 45.
14 E. Feldman, op. cit. str. 151.
15 William E. Blackstone: Ježíš přichází, francouzské vydání z r. 1917, str. 224.
16 E. Feldman, op. cit. stry 94-95.
17 J. W. van der Hoeven, op. cit. str. 136.
18 M. J. Pragai, op. cit. str. 78.
19 Chaim Weizmann: Trial and Error. The Jewish Publication Society of America. Philadelphia 1945, str. 157.
20 David Lloyd George: The truth about the peace Treaties. Victor Gollanz, Londýn 1938, sv. II, str. 1139.

21 Arthur W. Kac: The Death and Resurrection of Israel. Baker Book Haus, Grand Rapids, Michigan 1969, str. 84.
22 Normand Maclean: His Terrible Swift Sword. Christian Council on Palestine, New York 1941, str. 32.
23 Paul Claudel: Philadelphie, str. 344; citováno podle Ruth Reichelbergové v Etud sur le thème de l'exil d'Israël dans le théâtre et l'oeuvre exégétique de Claudel. Vyd. A. G. Nizet, Paříž 1976, str. 209.
24 Jacques Maritain: Oeuvres complètes, vyd. Saint Paul, Paříž 1985, sv. 10., str. 651-652.
25 Essential Papers on Jewish-Christian Relations in the United States. Vyd. Naomi W. Cohen, New York University Press, 1990, str. 281-282.

ŽIDOVSKÉ NÁHROBKY v HRANICÍCH NA MORAVĚ

Studie o pijjutu (židovské náboženské poezii), liturgii, lingvistice, historii, Talmudu, Midraši a elegii

Dne 13. června 2000 jsem spolu s paní Dagmar Kopeckou, sekretářkou Židovské obce v Ostravě, navštívil židovský hřbitov v Hranicích na Moravě (Maerische Weiskirchen), Česká republika. Návštěvu jsem vykonal na žádost paní PhDr. Hany Svobodové, ředitelky místního muzea. Návštěva trvala asi tři hodiny.

V rámci návštěvy jsem podrobně prohlédl vše, co se v současnosti na hřbitově nachází, a soustředil jsem se na čtení a opisování nápisů na některých náhrobních kamenech.

Přikládám opisy v hebrejštině tří zajímavých náhrobků. Transkripce, transliterace, překlad a vysvětlení dvou z nich jsou zde uvedeny. Anglická verze této eseje je rovněž k dispozici.

Nejstarší z náhrobních kamenů (náhrobek č.1) s čitelným nápisem je z roku 1684-1685 (již doloženo).

Dle mého názoru se tento unikátní kámen výjimečně zachoval po celá léta díky hloubce vytesaných písmen.

Náhrobek č. 1, transkripce a překlad:

1 פה – PH – Zde

2 [ר] נטמונים איש יש – NTMWNJM
'JŠ JŠ[R] – Jsou pohřbeni (pochováni)
čestný muž

3 [ר] וכשר הרר יעקל בן – WKŠR HRR
J'QL B[N] – A zbožný rabín, pan Jekl,
syn

4 החר נתן פייטל ז"ל – HKhR
NThN PJJTL Z"L – Váženého člena
pana Natana Fajtla, blahé paměti,

5 ואשתו חנה בת החר(?) – W'SThW
KhNH BTh HKh(H?)R – A jeho žena
Chana, dcera váženého člena pana

6 אמר ז"ל שנת חמה לפק – 'MJ
Z"L ŠNTh ThMH LP[Q] – 'MJ v blahé
paměti. Roku 445 zkráceného letopočtu.

7 תנצבה – Th N Tz B H
Budiž jejich duše pojmuta (pojmuty) do
svazku věčného života!

Zvláštností tohoto náhrobku je nápis:

„NiTMONIM“. Je to množné číslo obvyklého nápisu PT nebo PN.

PT je zkratka pro „Po Tamun“, což znamená „zde je pohřben, pochován“, a běžně se objevuje v jednotném čísle! PN je zkratka „Po Nitman“ se stejným významem jako PT. Avšak na tomto náhrobku záměrně nenapsali obvyklé PT nebo PN. Pravděpodobně proto, aby upozornili na skutečnost, že zde, pod tímto náhrobkem, jsou společně pohřbeny dvě osoby. To je také důvod, proč slovo „PO“ (=zde) stojí na prvním řádku osamoceno, a slovem „NiTMONIM“ začíná řádek druhý. Typická aškenázská výslovnost množného čísla slova NiTMaN je „nitmon“, zdůrazněna dodatkovým písmenem „vav“, gramaticky nadbytečným, ale znamenajícím samohlásku „o“. Bylo nezvyklé pohřbívat dvě osoby do jednoho hrobu – odtud tato gramatická „chyba“.

Na náhrobku není zmínka o přesném datu úmrtí, pouze letopočet, což je rovněž neobvyklé. Proto by snad bylo přínosné zjistit, zda se v roce 1684-1685 v Hranicích nepříhodilo něco mimořádného – pogrom, mor, požár, povodeň, válka nebo něco jiného. Možná tato dvojice zemřela v jednom dni nebo jejich těla byla nalezena, identifikována a pohřbena stejného dne.

Řádek 1.: transkripce: – PH;
transliterace: – po;
překlad a vysvětlení: – zde

Řádek 2.: NTMWNJM 'JŠ JŠ[R] –
nitmonim iš jašar – nitmonim – pohřbeni
jsou – iš jašar – čestný muž

Řádek 3.: WKŠR HRR J'QL B[N] –
vechašer harav reb jekl ben – vechašer –
dobrý, pořádný a dodržující zákony Tóry
(=zbožný); HRR – zkratka slov HaRav Reb.
Doslovně: rabín „reb“; „Rabín“ nemusí
nutně znamenat osobu vykonávající tuto
funkci v náboženské obci, může to také být
titul osoby velmi vzdělané v Tóře a Tal-
mudu. „Reb“ je v židovské mluvě totožné
s titulem muže „pan“. Např. v jidiš „reb
Jid“ nebo „reb Jisroel“; Jekl – zdobně-
lina jména Jaakov (Jakub) ben – syn.

Řádek 4.: HKhR NThN PJJTL Z"L
– hechaver reb natan fajtl zichrono livra-
cha – hechaver – oslovení, které se použí-
valo pouze pro významné členy obce, vět-
šinou osoby vzdělané, moudré a aktivní
v životě komunity (=vážená osoba). Někdy
se tento titul uděloval při zvláštní cere-
monii. Poznámka: tři písmena HKhR jsou
označena háčkem – znamenají zkratku.

natan – (v aškenázské výslovnosti
„Nosn“) jméno otce zemřelého Jekla

fajtl – případně Pajtl nebo v německé
obdobě Feitl, Peitl nebo Veitl – pravděpo-
dobně rodinné jméno. Může to však být
přezdívkou nebo druhé jméno Natana.

zichrono livracha – požehnané (blahé)
paměti.

Můžeme nyní předpokládat, že Jekl
byl rabínem, protože má u svého jména
zkratku HRR, která znamená „rabín pan“,
zatímco u jména jeho otce stojí zkratka
HKhR, která jasně nemá význam „rabín“.

Řádek 5.: W'SThW KhNH BTh
HKh[H?]R – ve'išto chana bat hechaver
reb – ve'išto chana – a jeho žena Chana -
bat hechaver reb – dcera váženého
člena pana

Řádek 6.: 'MJ Z,L ŠNTh ThMH
LP[Q] – 'MJ zichrono livracha šnat tav
mem he lifrat katan – 'MJ – je označeno
třemi háčky (=zkratka). Zdá se, že otec
Chany byl ve své době tak známou osob-
ností, že nebylo nutné vypisovat celé jeho
jméno. My však z této zkratky jméno
nemůžeme dešifrovat.

Šnat tav mem he – roku 445

lifrat katan – zkráceného letopočtu (bez
zmiňování tisícovek)

Th [=400] + M [=40] + H [=5] = (cel-
kem) 445. Přidáme 5000 a dostaneme rok
5445, což je v židovském kalendáři letopo-
čet počítaný od stvoření světa: „lajecira“.
Odpovídá to roku 1684/1685 občanského
kalendáře.[1]

Řádek 7.: Th N Tz B H – tehe niš-
matam crura bicror hachajim, nebo (pro-
tože jsou dva, můžeme číst):

tihjena nišmotejhem crurot bicror
hachajim

Budiž jejich duše pojmuty do svazku
věčného života! anebo

Budiž jejich duše pojmuta do svazku věčného života!

Vysvětlení pro „duše“ v jednotném čísle: všechny duše jsou „tam nahoře“ v jednom svazku.

Náhrobek č. 2, transkripce:

1 מֵתָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אַחֲרֵי שְׁל פֶסַח
צֶה(?) לְמַחֲרָתוֹ כִּנּוּן תִּרְכַּס לִפְ
– MThH BJWH HŠBTh 'KhRWn ŠL
PSKh TzH(?) LMKhRThW KG NJSN
ThRKht LP'
2 פֶּט – PT
3 הָאִשָּׁה הַצְנִי(ו?) עָה מֵרַת בִּלְעָה
– H'ŠH HTzNJ(W?) 'H MRTh BL'
4 אֵה וְאֵלֶּף בַּעַ(צ!) לֹאֵל מִלִּיפְנִיק
– 'H WW'LP B'(Tz!)L'L MLJPNJK
5 בִּלְעָה הַמּוֹת עִיר צִיר לְשָׁנִים
– BL' HMWTh 'JR Tz'JRH LŠNJM
6 לֵעָה בַּחֲלִי חֲכָמָה פִּי שָׁנִים
– L'H BKHLJ KhKMThH PJ ŠNJM
7 עַת לִירְחָה הַקְּשָׁה לְבַעֲלָה וּבְנִים
– 'Th LJDTTh HQŠH LB'LH WBNJM
8 בִּלְעָה יֵהֱלֵל אוֹתָה עֲשָׂרַת מִנִּים
– B'LH JHLL 'WThH 'SRTh MNJM
9 עַל מִי דִי(ו!) מִי בִּפְיָה וְתֹאֵר פָּנִים
– 'L MJ DJ(W!)MJ BJPH WTh'R
PNJM
10 לֹאֵט (?) הַלִּיכּוֹת בֵּיתָה נְעִמִים
שְׁוִיִּים
– L'T(?) HLJKWT BJThH N'MJM
ŠWNJM
11 לִטָּף בָּא בְּכִי אֲשֶׁר כַּעַן רַעֲנָנִים
– LTP B' BKJ 'ŠR K'Tz R'NNJM
12 תִּנְצְבָה – ThNTzBH

překlad:

- 1 Zemřela v dni šabatu, posledního dne Pesachu (22. nisan), a byla pohřbena následujícího rána 23. nisanu, 629, zkráceného letopočtu.
- 2 Zde je pochována
- 3 ctnostná žena paní Bele, mír s ní,
- 4 manželka pana Volfa Becal'ele z Lipníka.
- 5 Smrt pohltila anděla mladého věkem,
- 6 pohltila nemocí ozdobu, jejíž moudrost byla nad jiné,
- 7 (smrt ji vzala) manželovi a dětem, když v bolestech rodila.
- 8 Její manžel ji desetkrát chválí,
- 9 ke komu lze přirovnat její krásu a nádhery její tváře?
- 10 Mírně a v tichosti vedla svou domácnost rozličnými utěšenými způsoby.

11 Pláč navštívil dítku, která jsou čersvtá jako strom.

12 Budiž její duše pojmuta do svazku věčného života!

Řádek 1.: MTh BJWM HŠBTh
'KhRWn ŠL PSKh TzH(?) LMKhRThW
KG NJSN ThRKht LP'

meta bejom hašabat 'acharon šel pesach TzH(?) lemochorato kaf gimel nisan tav reiš kaf tet lifrat (katan)

*meta – zemřela
bejom hašabat – v den šabatu
'acharon šel pesach – posledního dne Pesachu (22. nisanu = osmý, dodatečný den Pesachu v diaspoře)*

TzH(?) – nelze dosti dobře přeložit. Můžeme však jistě předpokládat, že je to zkratka výrazu, známého v té době, s významem: byla pohřbena

lemochorato – následujícího dne kaf gimel nisan tav reiš kaf tet lifrat (katan) – 23. měsíce nisanu v roce 629 zkráceného letopočtu. Tav=400 + reiš=200 + kaf=20 + tet=9: = 629 + 5000 = 5629 „lajecira“ = 1869.

Poznámka: tento řádek tvoří půlkruh kolem písmen PT v horní části náhrobku.

Řádek 2.: PT
po tmuna – zde je pochována

Řádek 3.: H'ŠH HTzNJ(W?) 'H MRTh
B L' 'H

ha'iša hacnu'a marat béle aleha hašalom

ha'iša hacnu'a – ctnostná žena (Písmeno „J“ ve slově „hacnu'a“ nahrazuje správné použití písmena „W“. Důvodem může být aškenázská výslovnost hebrejské samohlásky „u“ (šuruk), jako je „i“ nebo jako německé „ue“.

*marat béle – paní Bele
aleha hašalom – mír s ní*

Řádek 4.: 'H WW'LP B'(Tz!)L'L
MLJPNJK

*ešet ha'adon volf becal'el milaipnik
'H – (zkratka výrazu:) ešet ha'adon – manželka pana*

*volf becal'el – Volfa Becalele
milaipnik – z Leipnicku. Leipnick = Lipník u Hranic (?)*

Úvod k následujícím 7 řádkům:

Tento náhrobní kámen je hoden literárního studia. Je nezvykle poeticky zpracován, autor používá různé literární prostředky – akrostichy, slovní hříčky, jinotaje, stejná slova s jiným významem,

rýmování zakončení řádků („nim“ nebo „im“) a také jako třetí slovo v každém druhém řádku „ta“.

Aby bylo možné porozumět textům na náhrobních kamenech, je nutno znát biblické texty, Talmud, midraše, liturgii, pijjut atd. Akrostichy jsou obvykle zřymované a obsahují prvky z židovské náboženské literatury, ke které se autoři nápisů obračeli. Nápis má sedm řádků a v každém řádku pět slov, které je rytmizují. Písmena jména zesnulé B L ' „bet“ „lamed“ a „ajin“ tvoří rovněž základ hebrejského slova, které znamená „pohltil“, „zničit“. Tento základ je zde použit velmi důmyslně a esteticky, jak dále uvidíme.

Řádek 5.: B L' HMWTh 'JR Tz'JRH
LŠNJM

*bila' hamavet 'ir ce'ira lešanim
bila' hamavet – smrt pohltila. Je známým obyčejem zakončit pohřební obřad veršem „bila' hamavet lanecach“ = On (Bůh) pohltil smrt navěky (Izajáš 25,8), který vyjadřuje naději, že smrt zmizí. Každý, kdo se účastní židovských pohřbů, zná tento verš nazpaměť. „Smrt“ je v tomto verši předmět (gramaticky). Autor nápisu na náhrobku používá „smrt“ jako podmět a tím mění význam: smrt není „pohlčena“ Bohem, naopak se jí podařilo pohltil tuto andělsky krásnou mladou ženu.*

'ir – anděl. „ir“ je biblický aramejský výraz pro anděla (Daniel 4,10-14), zřídka používaný, ale známý z Midraše a ze „Zmirot“ – ze známé písně zpívané každým Židem večer o šabatu: „Ja Ribbon“ (autor: rabin Jisra'el ben Moše Najara, Safed, Izrael, 1587).

ce'ira lešanim – mladá věkem

Řádek 6.: L'H BKHLJ KhKMThH
PJ ŠNJM

La'a bacholi (nebo: bachali) chochmata (nebo: chachmeta) pi šnajim

la'a – dosti vzácné hebrejské sloveso znamenající rovněž „pohltil“

bacholi – nemocí, pokud však čteme stejná písmena:

bachali – znamená to „v ozdobě“ (Přísloví 25,12)

chochmata pi šnajim – její moudrost (chochma) byla dvojnásobná, nebo čteme-li: chachmeta pi šnajim – dvojnásobně moudrá žena. Slovo „chachmeta“ je ženský rod podstatného jména „chacham“ = moudrý muž.

Vysvětlení tohoto řádku je dvojsmyslné: smrt pohltila nemocí ozdobu, tzn. dvojnásobně moudrou ženu nebo ženu,

kteřá byla dvakrát moudřejší nad jiné.

Řádek 7.: 'Th LJDThH HQŠH
LB'LH WBNJM

'et leidata hakaša leva'ala uvanim

'et leidata hakaša – (smrt ji vzala) v těžké hodině

leva'ala uvanim – manželovi a dětem

Řádek 8.: B'LH JHLL
'WThH 'SRTh MNJM

ba'ala jehalel ota aseret monim

ba'ala – její manžel

jehalel ota – ji chválí. Je to narážka na chválu ženy (Přísloví 31,28), píseň, která se zpívá vždy v pátek večer před „kidušem“ = posvěcení šabatu

aseret monim – desetkrát, desateronásobně (Genesis 31,41)

Řádek 9.: 'L MJ DJ(W!)MJ
BJPJH WTh'R PNJM

al mi domi bejofija veto'ar panim

al mi domi – ke komu lze přirovnat

bejofija veto'ar panim – její krásu a nádheru její tváře

Řádek 10.: L'T(?) HLJKWT BJThH
N'MJM ŠWNJM

la'at (nebo la'ata) halichot bejta ne'a-mim šonim

la'at (la'ata) – mírně a v tichosti (dobře se starala)

halichot bejta – vedení své domácnosti (narážka na již zmíněnou chválu ženy: Přísloví 31,27)

ne'amim – množné číslo slova „no'am“ = utěšený (Přísloví 3,17)

šonim – rozličné

Smysl tohoto verše: Mírně a v tichosti vedla svou domácnost rozličnými utěšnými způsoby.

Řádek 11.: LTP B' BKJ 'ŠR K'TZ
R'NNJM

lataf'ba bechi ašer ka'ec ra'ananim

lataf'ba bechi – pláč přišel k dítkám

ašer ka'ec ra'ananim – která jsou červstvá jako strom

Řádek 12.: Th N Tz B H

tehe nišmata crura bicror hachajim

budiž její duše pojmuta do svazku věčného života

poznámka: Tři písmena jména zesnulé – BL' (Bele), základ slova BL' (=pohlit)

foto Libor Hurta

a slovo B'L (=manžel) – jsou v nápise zajímavě vizuálně použita:

BL' B'L

L' 'L Tato hra s písmeny BL' a B'L naráží na talmudické rčení: 'L Manželka neumírá nikomu jinému než svému manželovi.

Poznámky a návrhy

(Dr. M. Dushinsky)

1. Byl nalezen hrob muže, který byl potomkem 5–6 generací rabínů.

Rodokmen rabínské rodiny začíná rabínem Cvi Aškenazim, zvaným „Chacham Cvi“ (Moudrý Cvi), který žil v 17. století a byl rabínem tzv. AHU, tj. v Altoně, Hamburku a Wandsbecku. Tato dynastie rabínů žila ve všech koutech Evropy. Jména a místa jsou zmíněna na náhrobku.

Pro historická studia by bylo záhodno údaje z tohoto kamene opsat.

2. Nápis většiny náhrobních kamenů, které jsou datovány do druhé poloviny 19. století, jsou psány pouze hebrejsky. Později byla používána němčina, a ještě později čeština (20. století). Z tohoto se dovídáme o osvíceněckém a asimilačním období.

3. Níže několik jmen:

Abraham Wolf, zemřel na Chanuka 1850 (rabín v Hranicích)

Šraga-Faitl ben Baruch Štros, 1863 (významná rodina v Hranicích)

Hitzl, manželka rabína a soudce rabínského soudu v Hranicích. Jmenoval se Ješaja(hu) Dresnic. Byla vnučkou „génia a svatého muže“ Abrahama Passlburga z Prahy. Zemřela v roce 1853, ve věku 53 let její muž byl naživu. (2) (viz: náhrobek č. 3 – hebrejský opis připojen)

Poznámky (D. Kopecká):

1. Hugo Gold: Die Juden und Judengemeinden Maehrens in Vergangenheit und Gegenwart, vydáno v roce 1929 v Juedischer Buch- und Kunstverlag Bruenn. (Myslím, že by bylo užitečné získat knihu „Gedenkbuch der Untergegangen Judengemeinden Maehrens“ od téhož Huga Golda, která byla vydána v roce 1974 nakladatelstvím „Olamenu“ v Tel Avivu, Izrael). Je totiž zajímavé, že dvě stě let po „našem“ Nathanovi, Jeklovu otci (Jekl byl pochován spolu se svou ženou v roce 1685!) žil v Hranicích jiný Nathan Feitel. Ve výše zmíněné knize, na

straně 384, čteme: **Nathan Feitel**, druhý syn Abrahama Trischta (Trischeta) (familiarit z Třeště, rabín v Hranicích v letech 1812–1827). Rodinné jméno Nathana Feitela bylo „Reiniz“ (tak Židé nazývali Hranice), byl rabínem v Nagy-Máda, zemřel v roce 1862.

2. Na stejné stránce (viz poznámka (1)): Isaias Reiniger ze Strassnitz, zvaný také „Isaias Dresnitz“, rabín v Hranicích 1840, zemřel 25. 2. 1857, tzn. 4 roky po smrti své ženy – bylo mu tehdy 74 let. Byl znám jako „Charif“ (Ostrý) a „witziger Kopf“ (vtipná hlava). V publikaci z konference „Židé a Morava“ 1998, v přednášce o významných hranických osobnostech židovského původu, pan Václav Bednář z Hranic píše (čerpá rovněž z knihy Hugo Golda), že Isaias Dresnitz byl také znám jako zázračný léčitel.

Resumé

Zdá se, že v Hranicích a okolí žilo mnoho velmi vzdělaných a zámožných Židů.

Myslím, že studium náhrobních kamenů na místním hřbitově obohatí a prohloubí znalost historie židovského života v Hranicích, na Moravě a rovněž v Rakousku-Uhersku.

Dr. Michael Dushinsky, autor je ortodoxní rabín z Izraele působící v Čechách a na Moravě

JEDNOTA BRATRSKÁ A ŽIDÉ

Varování bratrských kazatelů před násilím na židovské komunitě v českých zemích v 2. polovině 16. století

Vztah Jednoty bratrské k židovské menšině v českých zemích je těžko uchopitelný. Na jedné straně se před námi otevírá cesta Jednoty od Nového zákona k uchopení celé Bible, vrcholící novým překladem z původních jazyků za asistence židovských konvertitů. Na druhé straně nám prameny mlčí o nějakém přesně vymezeném vztahu Bratří k Židům či o vztahu Židů k Jednotě. Navíc je nutné vzít v potaz i ten fakt, že postavení člena Jednoty a Žida je v tehdejší společnosti zcela odlišné. Židovská menšina, jakožto „královský regál“, je menšinou oficiálně tolerovanou, prakticky však omezovanou a týranou. Jednota bratrská je od svého vzniku až do roku 1609¹ postavena mimo zákon a její příslušníci jsou pronásledováni, vězněni i popraveni, jen za svou příslušnost k ní. Nutné je také vzít v potaz i to, že Židé jakožto jediná nekřesťanská náboženská skupina uprostřed tehdejší církve, pokud nekonvertovali ke křesťanství, tak až na výjimky nejčastěji v podobě jejich „obracení“ na křesťanství zůstali mimo zájem celé tehdejší křesťanské církve, tedy i Jednoty, a nestali se objektem nějakého teoretického pojednávání. Rozdíl situace dokumentuje vztah křesťanů k příslušníkům islámu, kteří se stali pro Evropu 16. století permanentní hrozbou a s islámem se například proto potýkal i bratrský šlechtic Václav Budovec z Budova.² Přesto však nalezneme v bohatém literárním bratrském odkazu některé řídké zprávy o tom, jaký byl oficiální i praktický přístup Bratří k Židům v 16. století a v tomto krátkém pojednání zejména v otázce násilí na židovské menšině – v otázce pogromů.

Jaká však byla celková situace Židů 16. století v českých zemích za vlády jagellonských a habsburských panovníků? Na jedné straně Židé „patřili“ panovníku, jenž se měl starat o jejich bezpečí, z čehož mu zároveň plynul značný zisk. Na druhé straně se Židé stávali jak obětmi pronásledování, tak i vyloženě obětmi násilí páchaného křesťany. Zde také znovu sehrává

svou roli i panovník, který se stává tím, kdo židovskou komunitu opětovně vyhošťuje a znovu jí prodlužuje i povoluje pobyt, jen však zase do dalšího vyhoštění. Konkrétně je možné si tuto situaci představit na několika příkladech.

Oficiální postoj mocenských struktur je sice často praxi vzdálený, přesto však zajímavý. Roku 1501 brání obecný sněm Židy před násilím nařízením, aby za činy jednotlivce netrpěla celá komunita.³ Roku 1510 král Vladislav zabraňuje, po předchozí snaze o vyhnání Židů, aby již nebyli více vypovídáni ze země.⁴ Roku 1513 císařský dekret nařizuje křesťanům, aby více neničili a nehanobili židovské hřbitovy.⁵ Roku 1540 vystupuje se svou bulou i papež Pavel III., který následuje své předchůdce a vystupuje proti představě kultické vraždy křesťanských dětí.⁶ Roku 1541 Ferdinand I. vypovídá Židy ze svého území, ale vzápětí jim dává odklad i prodlužující glejty k odchodu.⁷ Roku 1551 dochází v českých zemích z Ferdinandova nařízení k označení Židů žlutým kolečkem.⁸ Roku 1557 opět Ferdinand vypovídá všechny Židy ze země a opět jim začíná tolerovat pobyt.⁹ A tuto část uzavíráme rokem 1567, kdy Ferdinandův nástupce Maxmilián II. dovoluje Židům trvale zůstat, a těm se tak otevírá poněkud volná oblast k jejich žití a i k skutečnému rozkvětu na poli hospodářském i kulturním.¹⁰

Jasně v tomto stručném přehledu vidíme, že situace židovské menšiny nebyla, ani přes oficiální postavení pod ochranou panovníka, nijak příznivá. Navíc se na Židy snáší i řada obvinění a pomluv, kdy prastarému obvinění Židů z kultické vraždy padli za oběť například tři Židé roku 1504 u Strakonice.¹¹ Stále jsou také Židé nařikáni z nekalých obchodů, vývozu drahých kovů ze země, padělání a šizení mince apod. V době tureckého nebezpečí však padlo také velice vážné obvinění ze špehování pro nepříteli i placení žhářů, kteří měli škodit křesťanskému majetku. Toto obvinění také dalo i podnět k již zmíněnému vypovězení Židů z roku 1541¹²

a tato doba dala vzniknout i několika vyloženým pogromům v Litoměřicích, Žatci, Roudnici nad Labem a Nymburce, které často souvisely právě s tímto vypovězením.¹³ Fakticky pak i toto samo vypovězení znamenalo, když ne vždy ohrožení života samotného přímo, tedy jistě ohrožení a třeba i ztrátu veškerého majetku většiny vypovězených. Avšak na tlaku vůči židovské menšině se také podílela, za plné podpory Ferdinanda I., i římská církev, zejména velice schopný řád Tovaryšstva Ježíšova, svou snahou o přivedení Židů ke křesťanství.¹⁴ Židovské knihy byly podrobovány cenzuře, zda neobsahují články odporne křesťanské víře.¹⁵ Zvláště na začátku 60. let jsou zejména pražští Židé z Ferdinandova nařízení nuceni navštěvovat křesťanská shromáždění a slyšet jezuitská kázání, jejichž cílem byla židovská konverze.¹⁶

Utrakvistická církev, protipól, partner i protivník římského katolictví v českých zemích, v této problematice stojí poněkud stranou a její postoj lze na základě kusých zpráv nazvat spíše tradičním, nevšimavým a někdy dokonce přímo odmítajícím veškeré násilí páchané na židovském obyvatelstvu. Jednota bratrská pak v této pozici svou předchůdkyni a do jisté míry i matku následuje.

Bylo již naznačeno, že postavení Židů a členů Jednoty se zásadně lišilo. Žid byl haněn, omezován, vražděn, ale oficiálně ve svém náboženském životě tolerován. Bratr byl, jakožto kacír a sektář, kriminálním živlem, jemuž v nejlepším případě hrozilo vypovězení či uvěznění, v nejhorším často i smrt. Na druhé straně tento předpoklad jednak Jednotu chránil před mocenským podílem na diskriminaci Židů, jednak jí umožňoval vidět židovskou komunitu v jiném světle než obě dvě většinové církve. V žádném případě však nesmíme zapomínat na to, že i bratrský pohled na židovskou menšinu byl pohledem křesťanským v duchu své doby, a tedy nepočítal s žádným typem židovské a křesťanské rovnocennosti, ale podřazoval vždy židovské náboženství učení křesťanskému.

S obětí perzekuce Židů par excellence se setkal ještě na konci 15. století přední bohoslovec a vůdce Jednoty její druhé generace B. Lukáš Pražský. Účastnil se totiž bratrské výpravy na východ a zde, roku 1492 v Cařihradě, se setkal s Židem prchajícím před španělskou inkvizicí, kterého zde dokonce získal pro učení Jednoty.¹⁷

Týž B. Lukáš ve svém psaní králi Vladislavovi z 15. prosince 1509 dobře vystihuje výše naznačený rozdíl mezi Jednotou bratrskou a židovskou menšinou v českých zemích. V reakci na snahu krále Vladislava donutit Jednotu k přístupu buď k církvi římské, nebo utrakvistické, totiž Lukáš přímo žádá alespoň o omezenou svobodu pro Jednotu, které se dostává „nenáviděným“ Židům. Tato Lukášova prosba vhodně ukazuje postavení Jednoty v království, které je horší než postavení Židů. Také však apeluje na panovníka odkazem na jeho souhlas s pobytem Židů v Praze z uplynulého června téhož roku.¹⁸

Obdobná situace se opakuje i při porážce prvního stavovského odboje proti Ferdinandovi I. Roku 1547 se Bratři brání opětovnému zavedení Vladislavova mandátu, proti kterému se dříve ohradil již B. Lukáš, a podobně jako on žádají o povolení k shromažďování s odkazem na svobody, které panovník dopřává svým Židům.¹⁹

Za zmínku však ještě stojí už naznačený příběh židovských konvertitů. Ti se v Jednotě jistě nacházeli, jak svědčí již uvedený příběh B. Lukáše, a nejvýznamnějším z nich je jeden z překladatelů kralického vydání Bible Lukáš Helic z Poznaň. Ovšem zde je nutné výklad pozdržet, protože tato otázka je zatím ještě nezpracovaná a čeká na svého badatele.

Nemáme-li k dispozici teoretická pojednání o některém teologickém či církevním tématu, totiž zejména traktáty, spisy či polemiky, nezbyváá než užít prameny, které fakticky měly mnohem větší dosah než uvedená teoretická pojednání. Jde o kazatelské projevy, jednotlivá kázání i celé postily. Nejenže právě zde nalezneme myšlenkový svět kazatele, často anonymního, ale navíc nám mohou přiblížit i jakýsi celkový obraz myšlení a jednání tehdejší společnosti. Celkově je také možné říci, že právě kazatelství v naší otázce bude moci říci jednou rozhodující slovo poté, co budou důkladně prostudována křesťanská kázání s ohledem na židovskou otázku.

Jelikož církevní rok umožňoval svým pojetím cyklického střídání určitých perikop na jednotlivé neděle a svátky během roku pokrýt nejen všechny významné události křesťanského pojetí dějin spásy, ale i většiny aspektů lidské společnosti, je nutné vyjít z této skutečnosti. Zjeví se nám tak jeden, pro nás rozhodující motiv, a tím jsou velkopáteční kázání. Velký pátek, den umučení Krista, byl často dnem, kdy kazatelská horlivost v líčení Kristovy smrti mohla nabírat a často i nabírala výrazně

antijudaistický nádech, který se odrážel i na možných násilnostech vůči Židům. Židé se jako celek právě tento jediný den dostávali při čtení a výkladu novozákonního textu, často programově, do jasné pozice Kristových nepřátel a původců Kristova utrpení, jejichž shrnujícím typem se stala židovská velerada a zejména Jidáš, zrádce Kristův a sebevrah, jehož pokání nebylo a nemohlo být Bohem, dle tehdejších názorů, přijato. V důsledku této představy se pak Židé stávali nepřáteli křesťanů obecně a trvale a velkopáteční kázání často vyvolávala mnohé pogromy a násilnosti v židovských ghettech.

O této skutečnosti svědčí i následující výběr několika pramenných zpráv. Statuta arcibiskupa Arnošta z Pardubic z roku 1348 zakazují Židům ukazovat se na Velký pátek na ulicích a určuje se jim mít rovněž zavřená okna i dveře svých domů.²⁰ Toto nařízení, které mělo zabránit případ-

docházelo i v jiných obdobích roku. Tehdy ovšem šlo vždy o reakci na nějaké mimořádné události (mor, hlad, smrt vůdčí osobnosti, vnější nejistota a nebezpečí), zatímco u velikonočního času můžeme nalézt souhru jak omezující oficiální ochrany židovské komunity například právě nařízením arcibiskupovým, tak i skutečného a opakovaného násilí. **Velikonoční čas může být tedy brán jako doba, v níž je vztah křesťana a Žida v dějinách nejvyhrocenější a na níž je možné křesťansko-židovské soužití v dějinách dobře dokumentovat. Vstoupíme-li tedy nyní na pole bratrského kazatelství, nalezneme zde konkrétní doklady bratrského postoje k pogromům a násilí na židovském obyvatelstvu, z výše uvedených příčin, právě ve velikonočním čase.**

První bratrská tištěná postila z roku 1575 patří pod redakční zpracování B. Ondřeje Štefana. Tento vynikající duch

foto Vojtěch Vlček

ným střetům, však nemělo nadále valné účinnosti. Téhož velikonočního času roku 1389 dojde v Praze k největšímu pogromu v našich dějinách, který zvětšil tragickou skladbou tehdejší pražský rabín Avigdor Karo.²¹ Opět na Velký pátek jsou o více než sto let později pronásledováni Židé v Českých Budějovicích, na kteréžto pronásledování reaguje i král Vladislav II. roku 1494.²² Zase o Velikonocích roku 1514 zabrání konšel chystanému útoku na pražskou židovskou komunitu.²³ A dalších zpráv by bylo možné, i přes mezery v pramenech, jistě nalézt i více. Nutno však zmínit také to, že k pogromům často

Jednoty také, mimo jiné, připravoval i poznámky k bratrskému překladu hebrejské Bible, křesťanského Starého zákona pro Kralické vydání, jehož se však již nedomohl. Klenot, který po sobě v podobě své postily zanechal, je cennější tím víc, že do té doby zatím neznáme žádné další bratrské postily a Štefanova sbírka je pro nás tak prvním výchozím bodem. Zde nalezneme první konkrétní doklad postoje bratrského kazatele. V kázání na Velký pátek čteme následující slova o Kristově utrpení: „Vězte pak, že jakož na tom není, abychom se pro velikost trápení jeho rozžalostnili a plakali, tak ani na tom,

abychom se nad Židy, nepřáteli Kristovy, mstít chtěli. Neb to Pán Petrovi zapověděl, aniž se sám mstil, moha, ale Otcí vše poručil.“²⁴ Bratrský kazatel, ač zde jistě nechápe židovskou menšinu jako lid rovný křesťanům, přesto jasně vyzývá posluchače, aby se nijak nezapojovali do násilí na Židech páchaného a odkazuje na evangelijní oddíl, který nalezneme ve všech čtyřech evangeliích.²⁵ Jde o napadení veleknězova sluhy Ježíšovým učedníkem při Ježíšově zatčení v Getsemanské zahradě. **Tehdejší křesťanství převážně vytrhávalo Ježíše i jeho učedníky z rámce židovského národa, a tak i útok Ježíšova učedníka na služebníka velekněze, který podává Nový zákon, byl církví chápán jako útok křesťana vůči Židu.** A právě tuto představu kazatel, o jehož jméně nejsme nijak zpraveni, protože posílala je redakčním zpracováním několika bratrských autorů, užívá k varování před velikonočním násilím.

V dalším velkopátečním kázání anonymního kazatele z konce 16. století, kterého do bratrského okruhu zařadil soupis rukopisů Josefa Truhláře,²⁶ který se chová v Národní knihovně ČR v Praze, nalezneme v této otázce posun ještě větší. „Mnozí se domejšlejí, že jest na tom dosti, když oni slyší zpívati pašijí, když zlořečí Židům a Jidášovi a litují nevinnosti Krista Pána, že on tak hanebně jest od Židuov ukřižován. A protož máme plakati a naříkati ne na Židy, ne na Jidáše, než na své hříchy, na naši slepotu. Nebo oni toliko jsou byli meč a nástroj. I jako meč není vinen zabitím člověka, než jest ten vinen, kdož mečem bojuje a vládne, tak tito Židé

byli by oni nikoli Krista Pána na smrt neodsoudili, kdybychom my a otcové naši svými hříchy tomuto příčinu nedali.“²⁷ Toto kázání nám slouží hned dvěma věcmi. Předně nám ukazuje ten fakt, že ve velikonoční čas křesťané skutečně „zlořečili“ Židům a Jidášovi, jakožto osobě Židy v dobovém chápání nejvýrazněji reprezentující. A odtud byl jistě často jen krůček k případnému násilí. Na druhé straně nám však kázání posunuje argumentaci i od řečené výtky postily B. Štefana. Kazatel totiž teologicky správně pochopil význam a smysl Kristovy smrti, a proto může tvrdit, že ne Židé, ne Jidáš, ale jedině lidské hříchy mohou za Ježíšovu smrt. Židé pak, za tohoto předpokladu, byli proto pouhými nástroji v Božích rukách, kteří vykonali čin vynucený lidským pádem a stálým lidským odvracením se od Boží vůle.

Závěrem lze říci, že uvedené doklady odmítavého postoje bratrských kazatelů vůči násilí na židovském obyvatelstvu v českých zemích nejsou a nemůžou být v žádném případě brány jakožto doklady bratrské náklonnosti k Židům, která by pramenila z nějakého nového pochopení lidských odlišností na poli náboženském. I když téma ještě čeká na své zhodnocení, tak také lze již nyní tvrdit, že Židé se s Jednotou nejbližší setkávali, až když jako konvertité své původní náboženství opustili a stali se příslušníky Jednoty. Stejně tak i obrat Jednoty k uchopení biblického celku, od počátečního zaujetí Novým zákonem k užívání a oblibě Starého zákona, není důsledkem bratrského zájmu o židovské náboženství. Jde totiž

spíše o projev posunu v teologii Jednoty za generace B. Lukáše Pražského a B. Vavřince Krasonického, návratem k celocírkevnímu chápání Bible, jakožto kano-nického celku Starého a Nového zákona a konečně i důsledkem vlivu světové reformace. Rozhodně platí, že obecné pozice Židů a Jednoty bratrské byly, jak bylo řečeno, natolik rozdílné, že nelze předpokládat nějaké bližší kontakty, vyjma každodenních. **Také v této souvislosti platí, že nenalezneme žádné zmínky o tom, že by se Bratři nějak výrazně vymykali tehdejšímu pohledu na židovskou komunitu, ať už sklonem k násilí, či sklonem k vzájemně užším stykům.** O tom by mohly svědčit výroky výše uvedených kazatelů, které směřovaly dovnitř bratrských sborů a které se zdají předpokládat i možné nebezpečí bratrského násilného anti-judaismu. Jednota se tedy souhrnem drží zaběhlého dobového pořádku ve stycích křesťanů a Židů. Její kazatelství nám svědčí, že se bratrští kněží jednohlasně brání jinak běžnému extrému v podobě násilí, a zatím žádný pramen nám nesvědčí o tom, že by se členové Jednoty na nějakém násilí vůči židovské menšině podíleli. Rozhodně však ještě mnohé prameny zůstávají neprozkoumány a je možné, že se nám v dohledné době výše naznačená problematika více osvětlí a zodpoví se i ty otázky, na které zatím nemáme žádnou odpověď.

Mgr. Ota Halama, autor je postgraduální student na Evangelické teol. fakultě v Praze v oboru Církevních dějin

1. Roku 1609 vyšel tzv. Rudolfův majestát, který umožnil oficiální rovnoprávnost Jednoty bratrské s ostatními křesťanskými církvemi.

2. Václav Budovec z Budova, Antialkorán, ed. Noemi Rejchrtová, Odeon, Praha 1990.

3. Usnesení sněmovní ze 6. srpna 1501, in: Bondy, Bohumil (ed.), Dvorský, František (ed.), K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906 až 1620 – I, Bohumil Bondy, Praha 1906, č. 309.

4. List krále Vladislava z 10. března 1510, tamtéž, č. 337.

5. Císařský dekret z 15. srpna 1513, tamtéž, č. 342.

6. Bulla papeže Pavla III. z 12. května 1540, tamtéž, č. 452.

7. Nařízení krále Ferdinanda I. z 12. září 1541, tamtéž, č. 459. Následující dokumenty po tomto nařízení svědčí o pozvolné změně židovské situace vydáváním prodlužujících glejtů.

8. Nařízení krále Ferdinanda I. z 10. listopadu 1551, tamtéž, č. 560.

9. Nařízení krále Ferdinanda I. z 27. srpna 1557, tamtéž, č. 580.

10. Nařízení císaře Maxmiliána II. ze 4. dubna 1567, tamtéž, č. 696.

11. Daniel Adam z Veleslavína, Historický kalendář, 1590, s. 8, in: tamtéž, č. 322.

12. Viz. poznámku č. 7.

13. Bondy – Dvorský, na různých místech. Tomáš Pěkný, Historie Židů v Čechách a na Moravě, Sefer, Praha, s. 54.

14. Zprávy o převracování Židů na víru katolickou z r. 1561, in: Bondy – Dvorský, č. 625.

15. Zpráva o censurování hebrejských knih z r. 1561, tamtéž, č. 618.

16. Viz. poznámku č. 14.

17. Amedeo Molnár, Bolešlavští bratři, KEFB, Praha 1952, s. 43. Zde uveden odkaz na: A. Molnár, Španělští Židé a bratrský bohoslovec, Kostnické jiskry z 13. listopadu 1947.

18. Tamtéž, s. 70.

19. Tamtéž, s. 167.

20. Statuta Arnesti, uváděná in: Bondy – Dvorský, č. 105.

21. Staré letopisy české z rukopisu křížovnického, ed. František Šimek, SNKLHU, Praha 1959, s. 37.

22. Nařízení krále Vladislava z 6. května 1494, in: Bondy – Dvorský, č. 289.

23. Zpráva o připravovaném útoku na Židy v Praze r. 1514, tamtéž, č. 345.

24. „Výklad řeči Božích, kteréž se ve dny nedělní a sváteční, v shromážděních křesťanských, od učitelů Jednoty bratrské, obecně předkládány bývají.“ NK ČR Praha 54. C. 255, s. 304.

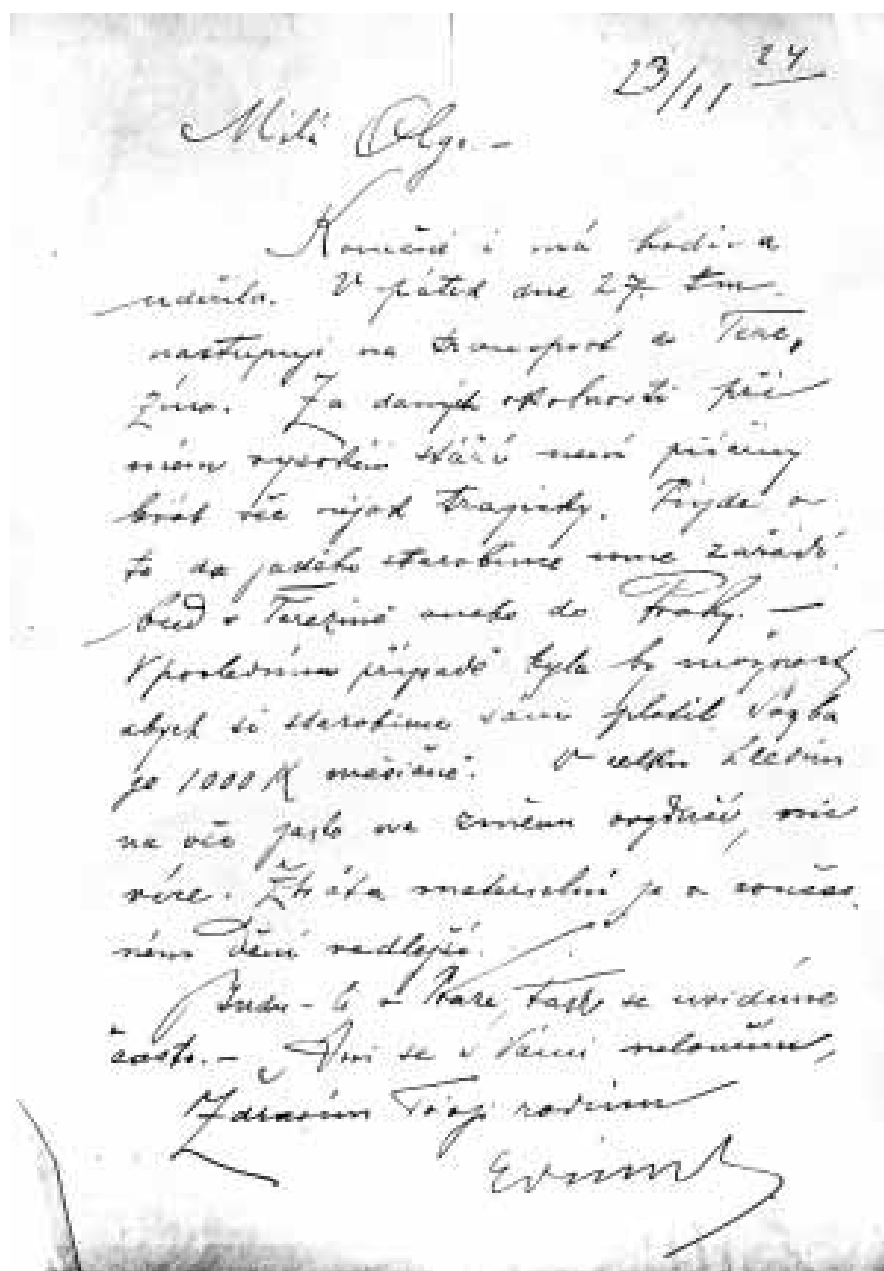
25. Mt 26, 51-54; Mk 14, 47; Lk 22, 49-51; J 18, 10-11.

26. Josef Truhlář, Katalog českých rukopisů C.K. Veřejné a Universitní knihovny Pražské, Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1906, č. 353.

27. NK ČR Praha XVII. H. 24, fol. 65ab.

STÍNY ŠOA

Stíny Šoa (holocaustu) je jméno rubriky, která by měla mít své místo v každém novém čísle Zpravodaje, aby se tak podílela na připomínání oné hrůzné minulosti nedávno minulé, která nesmí být nikdy zapomenuta.

Dosud nepublikovaný dopis Edmunda Freunda, který zahynul v koncentračním táboře Osvětim zřejmě do června 1944. Chyba v letopočtu (24 místo 42) byla zřejmě u jinak velmi přesného člověka odrazem jeho tehdejšího psychického stavu.

K předkům

Nastal pověstný den roku x-tého.

„Připravte se,“ řekli jí, stařeně, „za hodinu musíte překročit hranice.“ Nelítostnost slov? Ne, pouze plnění povinnosti, nařízení, směrnic, nic osobního, to ne. Hodina uplynula až příliš rychle. Chvilé loučení. Plameny vyšlehující ze železných kamen. Barevná kola před očima, tma. Pád. Zatuchlá sláma. Tak minula noc. Mrtvou krajinou cesta do neznáma. Šli pěšky. Tábor smrti Gours. Silně pršelo. Pak vichřice a hlad. Šli muži, šly ženy, šly děti.

Přes ojedinělé pozůstatky těch vteřin, kdy plameny vyžehovaly, přes úsměv trpké moudrosti je nám znovu dána láska.

Zdá se, že slovo napovím, však je to někde hloub. V nás. Všechny ty životy, jež vykoupily životy naše. A slovo z dálky nás pak přivolává zpět. Neboť: slovům dej růst a klíčit návratům.

Obmykám tu závrat' sedmi zámků. Okamžik zhlédnutí jde mi v ústrety. Přes minula. Rafije té mrtvé setby, kdy okamžik zhlédnutí znamená byl nevědomím.

Veronika Kofránková

JMÉNA SYNŮ IZRAELE – RUBEN

Na starozákonní katedře Evangelické teologické fakulty UK se už několik let zabýváme přípravou slovníku biblických vlastních jmen. Nejde nám však jen o jejich etymologii. Tou se zabývala už řada prací. Chceme nad to také sledovat, jak jménu rozumělo Písmo samo i křesťanská tradice. Posuny ve výkladu jména totiž citlivě zrcadlí teologický záměr těchto tradic, a tak nám prozrazují, oč tradentům šlo, na čem měli zájem.

Rádi bychom čtenáře našeho časopisu seznámili s touto prací na několika příkladech. K tomu se dobře hodí jména dvanácti synů Jákobových, jimiž se pilně zabývala jak židovská, tak i křesťanská tradice. A začneme hned s nejstarším – Rubenem.

Jméno se vykládá přímo v biblickém textu Gn 29,32: „Lea otěhotněla, porodila syna a pojmenovala ho רֹאבֵן Ruben (to je „Hleďte – syn!“); řekla totiž: „Hospodin viděl mé pokoření; nyní mě už bude můj muž milovat.“ Hebrejské znění čili masora tedy rozumí jménu jako rozkazovacímu způsobu slovesa רָאָה – *ra’a* = vidět, tedy *re’u* a slůvkem בֵּן – *ben* = syn. To je každému zřetelné. V židovské tradici však midraš Genesis rabba (Par 21,32) vykládá jméno jako notarikon, tedy dělí je na slabiky, které rozvádí:

רֹאבֵן בֵּן הַבְּנִים – *re’u ben habbanim* = vizte syna mezi syny. Tím chce zřejmě podtrhnout zvláštnost tohoto Jákobova prvorozence. Rabbi Jose bar Chanina (k tomu) řekl: „Mnozí mají krásná jména a skutky, jiní ohavná jména a ohavné skutky, ještě jiní krásná jména a ohavné skutky nebo ohavná jména a krásné skutky. K těm, kdo mají krásná jména a krásné skutky, patří i Ruben. Proto má jméno „Vizte syna mezi syny!““ Ještě dále tuto myšlenku rozvedl R. Eleazar. Podle něho řekla Lea: „Vizte rozdíl mezi mým synem a synem mého švagra (Ezau) ... Ten dobrovolně prodal své prvorozenství ... naproti tomu můj syn, kterému bylo prvorozenství odebráno ve prospěch Josefa (srov. 1 Pa 5,1-2), právě Josefa zachránil před smrtí od bratrů (srov. Gn 37,21-22.30).“ Tento výklad spočívá na hebrejské slovní hříčce mezi slůvky „syn“ בֵּן – *ben* (psáno *bn*) a předložkou „mezi“ בֵּין – *ben* (psáno *bjn*).

Starokřesťanská tradice je zachycena především v různých řeckých a latinských onomastikách, seznamech jmen s překladem, které nově vydal Paul de Lagarde. Tam se jméno Ruben vykládá buď jako (řecky) *pneuma theú* = duch Boží, nebo *thaumastos* = podivuhodný. První výklad vychází zřejmě z nepřesného řeckého přepisu jména Rubil či Rubel, který je v některých rukopisech doložen. Jméno je pak rozloženo na souhlásku *r*, zde chápanou jako zkratku slůvka רוּחַ – *ruach* = duch, na předložku בֵּ – *b* = *v*, a slůvko אֵל – *el* = Bůh, tedy doslova duch v Bohu. Druhý

וְהָרָא לֵאָה וְתִלְדַּבּ בֵּן וְתִקְרָא
שְׁמוֹ רֹאבֵן כִּי אָמְרָה כִּי
רָאָה יְהוָה בְּעֵנָי כִּי
עָתָה יֵאָהֲבָנִי אִישִׁי

Lea otěhotněla, porodila syna a pojmenovala ho Rúben (to je Hleďte-syn); řekla totiž: „Hospodin viděl mé pokoření; nyní mě už bude můj muž milovat.“

(Gn 29,32)

výklad „obdivuhodný“ vychází zřejmě z toho, že vykládá jméno Ruben od hebrejského slova יָרָא – *jare’* = bát se, pak i obdivovat. Řecká tradice je tedy velmi volná.

Jazykově podstatně správněji vykládá jméno ve svém latinsky psaném onomastiku církevní otec Hieronymos (kolem roku 400). První část jména odvozuje od slovesa רָאָה – *ra’a* = vidět, druhou část vykládá buďto jako בֵּן – *ben* = syn, nebo jako בֵּין – *ben* = mezi. Doslova říká: *videns filium vel videns in medium; vel*

videte filium (to je nejpřesnější) *vel videte in mediis*. Tím se blíží pojetí židovských midrašů, které jsme už zmínili. Není divu. Hieronymos byl asi ze všech církevních otců největším znalcem nejen hebrejštiny, nýbrž i tehdejší židovské náboženské literatury.

Pak byla dlouhá přestávka. Středověk, scholastika i reformace na tomto poli jen opakuji staré autory. Teprve 18. století se začíná zase zajímat o jména (Hiller, Simon atd.), ale vykládá je převážně alegoricky a užívá jich jako dokladů pro svou dogmatickou představu Boží prozřetelnosti. S takovým pojetím se ovšem radikálně rozešli badatelé z konce 19. a počátku 20. stol., kteří se snažili biblická jména vyložit v profánní, historicko-lingvistické rovině bez vztahu k víře Izraele a k tradičnímu procesu, který po dlouhá staletí formoval znění Písma. Není divu, že pak objevují problémy i tam, kde je stará doba neviděla.

Klasik moderní nauky o jménech čili onomatologie je Martin Noth. Staré výklady často odmítá, nové pak odvozuje i z jiných jazyků než z hebrejštiny, často i ze vzdálené arabštiny. O jménu Ruben říká (Geschichte Israels 1956, 64, pozn. 1: Die Bedeutung des Namens Ruben ist dunkel), že význam jména Ruben je temný. Komentátoři zastávají většinou názor, který poprvé předložil už zmíněný Paul Lagarde, že prý jde o hebraizovaný arabský výraz *ri’bal* = lev. K zastáncům patřil H. Holtzinger, H. Gunkel i O. Procksch. Tento výklad však vychází z nedoložitelného předpokladu, že tvar Rubel, který má syráská Pešitta a některé texty řecké, je původní, tedy starší než klasický tvar Ruben.

Jiní badatelé včetně už zmíněného Martina Notha (Personennamen, str. 256) odvozuji jméno Ruben od arabského *ra’aba* = uvést v řád, potom také obnovit, jmenovitě nahradit zemřelé dítě novým potomkem. Z arabštiny vykládá jméno i známý slovník Adolfa Novotného, který vychází z arabského *ra’bah* = náčelník.

Proti těmto vumělkovaným a nepřesvědčivým výkladům stojí zastánci původního biblického výkladu, „Vizte, syn“! Jsou to zakladatel novodobé hebraistiky Wilhelm Gesenius a Alfred Jeremias. Ten říká,

že ve jménu jde o projev radosti, spojený s nadějí matky, že její syn je ten Očekávaný, který přinese odpočinutí. A to je dobrá stopa, která konečně vede hlouběji.

Pokusme se o jakýsi souhrn: jméno Ruben patří do staré vrstvy. Je o něm dvojí zmínka v písni Debořině (Sd 5,15-16). Radost matky, která říká: „Hleďte, vizte!“ je dobře pochopitelná. Otázkou zůstává, kdo je tu míněn výrazem „syn“. Je to prostě jen syn na rozdíl od dcery? To je vysvětlení dobře možné, ale zůstáváme jím jen na povrchu. Řešení souvisí s otázkou, zdali si Lea – psychologizujeme chvíličku – jméno vymyslela ad hoc, pro tento případ, jak to naznačuje Gn 29,32, anebo zdali – obrazně řečeno – sáhla do tradice a opakovala vazbu už známou. Taková vazba, vyznání či výkřik, mohla mít své místo v běžném staroorientálním uctívání králů, v jejich epifanii, jak nám její stopy zachoval např. Ž 2,7: „Ty jsi můj syn, já jsem tě dnes zplodil.“ Ještě v Novém zákoně se tento výrok ozývá při Ježíšově křtu v Jordánu (Mk 1,11; Mt 3,17; L 3,22) a na hoře proměnění (Mt 17,5). Mám zato, že Lea pojmenováním svého prvorozeného vstupuje na cestu naděje, na níž už vidíme stát Evu při narození Kaina (Gn 4,1), rodiče Noeho (Gn 5,29) a mnoho dalších matek, které nad svým synáčkem vyznávají naději, že se směly stát matkou toho, kdo sejme rajskou kletbu a přinese nový věk. Někdy to mohl být i otec, třeba David, když dal svému synu, jedinému z princezny (2.S 3,3), jméno Abšalom = původce pokoje. Víme, čeho se při něm dočkal, jak jeho naděje, skrytá ve jménu, hořce ztroskotala. Tak i Lea. Ve vrcholném okamžiku svého života, při narození prvorozeného, sahá po jménu, po vazbě, po vyznání, jehož sláva se téměř dotýká hvězd.

A přece Rubenův příběh, utkaný ze soucitu (Gn 37,21-30) i vášně (Gn 35,22), není příběhem ani vůdce a krále (to je Juda), ani zachránce v čase hladu (to je Josef, 1.Pa 5,1n). Je to příběh syna, který vrátil své matce čest a naději a pak už zůstal jen jedním z řady. Podle dějpravných statí Starého zákona byl kmen Ruben jeden z prvních, které zmizely z našeho dějinného obzoru. Fyzické prvorozenství, slavné jméno a možná i dobré srdce (Gn 37) nezaručuje předem skoro nic. Vizte syna – v jeho slávě i bidě!

Prof. ThDr. Jan Heller,

*autor je emeritní profesor Starého zákona
na Evangelické teol. fakultě v Praze*

Článek vznikl za podpory GA AV (AO 183701)

***Jaký jazyk
je tvůj rodný?
Rodný?
Můj rodný
je šum větví
za bouřky
hlas vichřice
z pouště
Rodný je můj
krok
s ozvěnou ve skalách
a moje cesta
je mi rodná
jako ta tvá
tobě rodná je***

***Pádíme k sobě
do míst nehledaných
od sebe k sobě
tam a zpět
a čas je z nás
mezi nebem a přítímím
šifry křížovatek
zůstávají***

Veronika Kofránková

Rozšířené stanovy SKŽ (Dokončení ze strany 3)

2.2. Pro rozvinutí své práce může SKŽ zakládat místní skupiny.

2.3. Základním orgánem SKŽ je valné shromáždění.

2.3.1. Na valném shromáždění má každý člen jeden hlas. Nebude-li to z technických důvodů možné (velký počet členů), může výbor svolat valné shromáždění s nepřímým zastoupením všech členů prostřednictvím místních skupin, úměrně k počtu jejich členů. K takovému postupu je zapotřebí předchozího písemného souhlasu většiny všech členů.

2.3.2. Valné shromáždění přináší podněty pro další práci,

2.3.3. volí každé 2 roky předsedu a výbor, jakož i dvoučlennou revizní komisi. Může jmenovat i čestné členy.

2.3.4. Valné shromáždění schvaluje zprávu výboru a revizní komise,

2.3.5. dvoutřetinovou většinou hlasů schvaluje stanovy, mění je, eventuálně rozhoduje o rozpuštění společnosti a o tom, jak má být naloženo s jejím majetkem.

2.3.6. Valné shromáždění je svoláváno nejméně 1x ročně.

2.4. Výbor zabezpečuje činnost SKŽ po stránce organizační. Skládá se z předsedy, který zároveň vykonává funkci tiskového mluvčího, tří místopředsedů, tajemníka a pokladníka. Potvrzuje také smlouvy s placenými zaměstnanci, jejichž přímým nadřízeným je předseda.

2.5. Předseda je statutárním zástupcem SKŽ. Jedná jménem společnosti v oblasti správních a hospodářských vztahů.

2.6. Dispoziční právo k bankovnímu účtu má předseda a pokladník. Revizní komise je na výboru nezávislá, kontroluje hospodaření SKŽ a podává o něm zprávu valnému shromáždění.

3. Hospodaření

3.1. Finanční prostředky pro svou práci čerpá SKŽ z členských příspěvků, z darů a event. z vydavatelské činnosti.

3.2. Všechny své prostředky užívá k činnosti charakterizované pod 1.2.

4. Zánik organizace

4.1. Organizace zaniká rozhodnutím dvouřetinové většiny účastníků valného shromáždění.

4.2. V případě zániku organizace její majetek přechází na právního nástupce nebo bude použit k humanitárním účelům dle rozhodnutí valného shromáždění.

ZPRÁVY

Zpráva o zasedání ICCJ – Mezinárodní rada křesťanů a Židů

v Seville a Madridu (mládež). Chci rovněž vyjádřit uznání a díky Společnosti křesťanů a Židů za to, že jste mě na tyto kongresy delegovali jako svého židovského delegáta. Pokusím se nyní vám ve stručnosti představit několik dojmů, které jsem na těchto kongresech získal.

Tématem kongresu bylo svým způsobem „přilnutí“ k jakési minulosti „convivence“, trvající od 8.–9. stol. do 15.–16. století před rekonkvistou ve Španělsku. Mělo se dokázat, že existovaly doby, ve kterých žili vyznavači tří monoteistických náboženství „společně“ a vzájemně se ovlivňovali. Mně osobně chyběla hudba. Kulturní výměny mohly být předvedeny nejen slovy nebo různými konstrukcemi, ale rovněž autentickým provedením židovské hudby Ladino, arabsko-maurských Makámů i hudby lidové a církevní z těchto století. Tyto věci jsou dnes na trhu. Velmi mě zaujal jeden španělský profesor, zabývající se křesťanskou poezií v jazyce, kterým křesťané v oné době mluvili, když nám demonstroval arabské vlivy v jazyce, stylu, rýmu i tematice poezie i hudby. Bylo to nádherné.

Předseda Společnosti křesťanů a Židů, Mgr. Robert Řehák, který se mnou vedl seminář judaistiky na Karlově univerzitě v Praze v minulém roce, byl delegátem za křesťanskou stranu. Letěli jsme přes Barcelonu. Už tam jsme zahájili náš pobyt v duchu kongresu, jehož název byl „Tři náboženství ve Středomoří“: spatřili jsme Středozemní moře z letadla, společně jsme si v něm i zaplavali. Do hotelu v Seville jsme cestovali společně s mladým a milým šejkem z Bosny a Hercegoviny. A tak jsme po cestě shrnuli setkání tří náboženství ještě dříve, než začalo...

Během samotného kongresu jsem získal dojem, že zde spíše jde o „festival“ než o konferenci. Ženy i muži, kteří se zde sešli ze třiceti zemí, kypěli radostí, láskou a porozuměním. Přišli se setkat s přáteli, kteří sdílejí myšlenku dialogu (nebo trialogu) mezi dvěma nebo třemi nábožen-

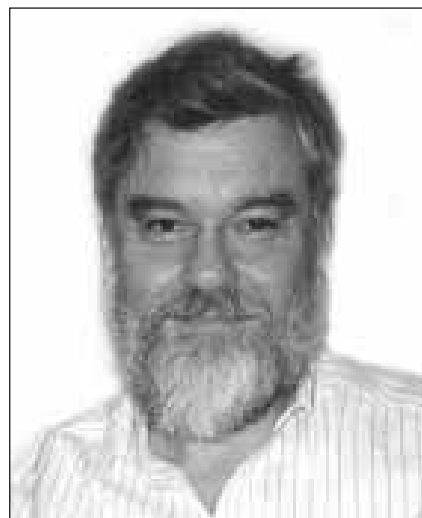
stvími (většina z nich je na tomto poli aktivních již několik let). Na žádné přednášce ani v žádné diskusní skupině se nevyskytla jediná provokativní výzva.

Jako nový účastník jsem se pokoušel udělat nějakou provokaci. Tvrdil jsem, že mezi židovstvím z jedné strany a křesťanstvím i islámem ze strany druhé existuje podstatný rozdíl.

Křesťanství, i ve své nejliberálnější podobě, vnímá „mesiášský čas“ jako epochu, ve které celý svět (včetně Židů) přijme Ježíše. Cesta k tomuto cíli vede prostřednictvím misie. A když je to nutné, pak i mečem a ohněm (auto – da – fe). Křesťanství je rovněž novým „vyvoleným izraelským národem“, dědicem židovství, a proto musí dohlédnout na to, aby židovství nebo Židé vymizeli. Po dlouhá stáletí je praktikována k nenávisti vedoucí výchova, která se projevuje donucováním ke konverzi, pogromy, extradicemi.

Islám, který se domnívá, že substituuje křesťanství (samozřejmě i židovství), dělí svět na dvě části. Ten, který už je pod vládou islámu, a ten, který teprve pod ní **bude**. Také zde přichází ke slovu meč a džihád (svatá válka). Vztah ke křesťanům a Židům, žijícím v zemích „zeleného praporu“, je takový, že jsou považováni za „dhimni“ = tolerovaný, trpěný. Mnohem drastičtější je, že Izraelec nebo někdo, kdo má v cestovním dokladu razítko státu Izrael, nesmí ani dnes navštívit většinu muslimských států, od Alžíru po Malajsii! Co více, i ve státech, které podepsaly mírovou smlouvu s Izraelem (Egypt, Jordánsko a Palestinská autonomie), vede výchova ve školách stále k nenávisti. Tisknou se a dostávají se do oběhu falešné!! „Protokoly sionských mudrců“. Také v tomto případě přivádí nenávist k vraždám.

Stejně jako výše zmíněná „Abrahamovská náboženství“ (jméno organizace, která hostila kongres v Seville), i židovství očekává dobu, kdy svět uzná „jednoho Hospodina a Jeho jediné Jméno“. Přesto však židovství nikdy nepovažovalo za svůj úkol nutit svět toto přijmout. Přenechává to Svatému, Onomu Požehnanému a mesiáši, který má přijít. Nikdo z mých předků, ani já, ani moji synové a dcery, nebyli během desítek let, které strávili v náboženských školách v Izraeli

nebo diaspoře, vedeni k tomu, aby nenáviděli někoho, kdo není Židem. Ani nepřátele z arabských států, se kterými jsem bojoval, ani vrahy mého národa – nacisty a jejich přísluhovače z jiných národů. Fyzická pomsta nepřichází v úvahu vůbec. Také toto ponecháváme Hospodinu, jak říká známý biblický verš: „Nechť Hospodin pomstí jejich krev.“ Stejně tak mě nikdo neučil vyhlašovat někoho, kdo je jiný než já. Proto jsem se také nikdy nemusel omlouvat za učení a skutky svých otců a učitelů v nedávné i dávné minulosti, ani změnit jediný ze třinácti článků své víry, které formuloval Rambam (Maimonides), o němž je známo, že musel utéct ze Španělska doby „convivence“ na konci 12. století...

Místo aby se mi dostalo odpovědi na tuto „provokaci“, mnozí se na mě mile usmívali. Nedostalo se mi jednoznačných odpovědí. Dosud na ně čekám. Přesto musím připomenout, že jsem na těchto konferencích navázal vztahy s mnohými křesťany a muslimy, jejichž myšlení se jistě neshoduje s tím, co jsem vyslovil výše.

Z osobních důvodů jsem si vybral pracovní skupinu zabývající se liturgií. Jedna švýcarská farářka zde vyprávěla, že její církev přeformulovala ve svém kancionálu všechny písně, ve kterých se říká, že křesťanská církev je Izraelem. Na mou otázku, proč se tak stalo, tato farářka odpověděla, že nyní už vědí, k čemu tato ideologie vedla – k Osvětlení. Zdá se mi, že

v tomto ohledu došlo k zásadnímu obratu. Ještě jsem neslyšel o něčem podobném v islámu. Jsou mi známy kroky, kterými přispěl papež ke změnám i uznání státu Izrael Vatikánem. Vím o pokroku na tomto poli také v protestantských církvích. Přesto se mi zdá, že veliký díl práce v tomto směru je dosud v plenkách. Podle poslední studie, kterou zrealizovala organizace ADL (Liga potírající projevy jakéhokoliv hanobení), 37 % obyvatelstva Polska o sobě prohlásilo, že je antisemitské. 17 % se přitom považuje za aktivní antisemity! Antisemitismus bez Židů (dnes žije v Polsku asi 6000 Židů) a ještě po takové historické zkušenosti, jakou bylo vyvraždění tří a půl milionu polských Židů. Před těmi, kdo souhlasí s dialogem a porozuměním, stojí veliká povinnost, aby přišli do každé školy i každé církve a získali je pro věc. Sám se o to pokouším už více než dva roky nejen v České republice, ale také v Polsku a Rakousku. To se může zrealizovat jedině zintenzivněním činnosti křesťanů a Židů. Studium, výuka a ještě jednou studium.

Musím připomenout, že i já jsem se snažil na obou kongresech něčemu přiučít. Ačkoliv jsem ortodoxním Židem, hluboce na mne zapůsobila chvíle, když jsem na kongresu mládeže ICCJ v Madridu viděl se modlit své muslimské přátele. Tato modlitba přivedla egyptského imáma dr. Muhhamada Mussaada i mě k pláči. Také na mne citově zapůsobila i křesťanská modlitba, na kterou jsme byli pozváni.

Místní pohostinnost i organizace byla vskutku královská. (Zvláštní dík Hepenheimu.) Mezi účastníky byla alespoň jedna princezna, teta jordánského krále, a jedna vévodkyně. Během celého programu v krásném marockém pavilonu, palácových dvorech v Cordobě, Seville i Toledu, na recepcích v hotelu i bazénu na střeše hotelu nás doprovázel skvělý pocit. Skvělý dojem jsme měli z reprezentantů státu, provincií, starostů španělských měst, kteří kongres poctili svou přítomností i pozdravy.

Během konference jsem inicioval setkání mezi naším předsedou Mgr. Robertem Řehákem a staronovým prezidentem ICCJ, rabínem, profesorem Davidem Rosenem v Jeruzalémě. Během tohoto setkání byla vyslovena idea zorganizovat ve „zlaté“ Praze konferenci, jejímž tématem by bylo následující: „Smysl návštěvy papeže Jana Pavla II. v Izraeli v roce 2000.“ Myslím si, že taková událost, kte-

rou by zřetelně podpořila akademická obec, podnikatelské prostředí, církve a především stát, by mohla ukázat společnosti nezbytnou potřebu učit se porozumění a dialogu.

Závěrem: Chtěl bych se zmínit o židovském gramatikovi Donašovi ben Lavratovi, který už v desátém století uvedl do hebrejské náboženské poezie klasické arabské veršování, jeho rým a akrostichon. Od této doby mnozí velcí básníci, jako Šemuel Hanagid, Moše Even Ezra, Šelomo Euel Gabirol, Jehuda Halevi i jiní, používali toto veršování a dokonce ho i vylepšili. „Španělské“ epoše, ve které bylo zvěčněno jejich učení, filozofie i poezie, dala naše tradice jméno „Tor hazahav“ (hebr. zlatý věk). Až do dneška, tisíc let poté, co byla napsána, zpívá každý Žid během stolování o šabat následující píseň:

דרור יקרא לבן עם בת
וינצרכם כמו בבת
נעים שמכם ולא יושבת
שבו ונוחו ביום שבת

DEROR JIKRA LEVEN 'IM BAT
VEJINCORCHEM KEMO VAVAT
NE'IM ŠIMCHEM VELO JUŠBAT
ŠEVU (v)NUCHU BEJOM ŠABAT

Svobodu vyhlásí synovi i dcři, chránit
tě bude jako oko v hlavě, příjemné bude
tvé jméno – nikdy nezanikne, posaďte se
a odpočívajte ve dni šabatu

*Dr. Michael Dushinsky,
ortodoxní rabín z Izraele působící
v Čechách a na Moravě*

Setkání mladých Židů, křesťanů a muslimů

**Na univerzitě v Madridu ve dnech 6.–11.
července 2000**

Z podnětu juniorské sekce Mezinárodní rady křesťanů a Židů (ICCJ) se konala již několikátá z řady konferencí, jejichž účelem je vzájemné poznání a přiblížení tří monoteistických náboženství: židovství, křesťanství a islám. Tentokrát setkání proběhlo v hlavním městě Španělského království – Madridu. Španělsko bylo vybráno pro konání konference z toho důvodu, že právě na jeho území se v minulosti stýkala a nějaký čas koexistovala všechna tři zmíněná abrahamovská náboženství. Hlavním tématem konference bylo „Zjevení v postmoderním světě“, tedy nakolik jsou zjevená náboženství (židovství, křesťanství a islám)

relevantní dnešku („relevance revelace“), zda mají pro současného – postmoderního – člověka smysl, zda mu mají co sdělit. Konference se účastnilo třicet mladých Židů, křesťanů a muslimů, kteří přijeli do Madridu jak z Evropy (Anglie: Židé a křesťan, Švédsko: křesťan, Rusko: Žid, Polsko: křesťané, Česká republika: křesťané, Německo: křesťan, Španělsko: křesťané, Portugalsko: křesťan), tak z Blízkého východu (Izrael: Židovky a muslimka, Jordánsko: muslimové), jižní a severní Afriky (muslimové a křesťan), Austrálie (Židovka) a Jižní Ameriky (Brazílie: Židovka a křesťan, Chile: křesťan). Program zahrnoval řadu seminářů, panelových diskusí a workshopů, během nichž se účastníci seznámili s dějinami a tradicemi druhých náboženství a na vlastní kůži mohli prožít bohoslužbu muslimů, Židů a křesťanů. Mladí zástupci jednotlivých náboženství odpovídali na dotazy přítomných. Hovořilo se o židovské mystice (kabala), křesťanské mystice a mystice islámu (súfismus), o tom, jak ji každý z přítomných rozumí a vnímá, a o tom, jak tyto jednotlivé druhy duchovního života jsou si vlastně v mnohém velmi podobné, už jen proto, že vyrůstaly ze stejných kořenů a čerpaly z jediného původního pramene, který se v dějinách, jak už to bývá, rozvětvil a roztekl různými směry. Vedly se diskuse o tom, jak si v jednotlivých zemích i ve světovém měřítku stojí jednotlivá náboženství a náboženské směry, ocitající se tváří v tvář současným politickým i ekologickým problémům, jako jsou lidská práva, globalizace a rozšiřování internetu do všech oblastí světa. V mnoha zemích se doposud vedou války, ozbrojené i neozbrojené, v jejichž pozadí stojí, mimo jiné, právě náboženská rozrůzněnost a nepochopení v tomto směru. V mnoha zemích jsou potlačována lidská práva, mimo jiné i právo na svobodu vyznání a právo na změnu náboženství. Právě v těchto problematických oblastech mají náboženství, snad především náboženství zjevená, jako je židovství se svým důrazem na spravedlnost i se svou tisíciletou zkušeností náboženství na útěku, křesťanství coby náboženství milosti a odpuštění a islám – náboženství snášenlivosti, co říci. Jde jen o to, jak to říci. Jedním z takových způsobů může být už jenom existence nadnárodní organizace, jako je ICCJ. Z její iniciativy započal dialog mezi křesťany a Židy, v posledních dvaceti letech i mezi křesťany, Židy a muslimy. Tento dialog je

stále více prohlubován a hlas Mezinárodní rady křesťanů a Židů nabývá, především v západní Evropě, ale například i na území Syropalestiny, na síle. Mezinárodní konference, jako byla ta juniorská v Madridu nebo o týden dřív v Seville, jsou pořádány každým rokem. V každé zemi, ve které byla založena národní společnost či rada křesťanů a Židů (v ČR v roce 1991), jsou pořádány přednášky a jiné programy, které vedou k porozumění mezi náboženstvími a k překonávání vzájemných antipatií a předsudků. V předposlední den madridské konference se jednalo o tom, zda mají do juniorské rady ICCJ YLC (International Council of Christians and Jews – Young Leadership Council) být voleni zástupci muslimů. Ukázalo se, že doba je zralá na to, aby se tak stalo, a v naprosté většině bylo hlasováno pro zvolení muslimského zástupce v YLC. Stala se jím jedenadvacetiletá muslimka Mona žijící na území Izraele. Snad v brzké době dojde k tomu, aby tripartitní náboženské rozhovory byly zachyceny i v názvu ICCJ, který by měl zahrnovat označení všech tří náboženství na cestě dialogu: ICCJM = International Council of Christians, Jews and Muslims.

*Mgr. Šárka Petříková,
postgraduální studentka UK-ETF
a aktivní členka SKŽ*

Mezinárodní koalice

Mezinárodní koalice „Milostivé léto 2000“ v době od 24. září do 27. září 2000 spolu se svými partnery z organizací Bakwatch Network a Přátelé země pořádala kampaň, jejímž cílem bylo poukázat na problém nejchudších zemí tohoto světa, které jsou zatěžovány splácením dluhů a nemají tak prostředky pro zabezpečení základních potřeb lidí. Díky tomu zemře každý den v těchto zemích 19 000 dětí, většinou na nemoci, které jsou v civilizovaných zemích lehce léčitelné. Kromě mnoha jiných akcí – přednášek, průvodů a panelových diskusí – plánovali organizátoři kampaně předat 20 milionů podpisů pod petici vrcholným představitelům MMF a SB, pánům Wolfensohnovi a Köhlerovi.

Cílem kampaně byly následující požadavky:

1. Osvobodit chudé země od zátěže neúnosných dluhů, které mají u vlád, mezinárodních finančních institucí a soukromých bank.

Mezinárodní koalice „Milostivé léto 2000“

2. Zamezit hospodářskému a sociálnímu rozpadu chudých a předlužených zemí.
4. Formou mezinárodního insolvenčního práva nově uspořádat mezinárodní finanční vztahy.

*Za koalici Milostivé léto 2000 ČR Mgr.
Tomáš Tožička, národní koordinátor
ThDr. Jiří Silný, organizační ředitel
Milan Horák (pozn.: zaslaný text zkrácen a redakčně upraven)*

Skutky apoštolů (Romská Bible)

Jedná se o překlad z řeckého originálu. Publikace vyjde v česko-romské verzi, je zde použit východoslovenský dialekt,

který je mezi Romy nejrozšířenější. Bude doplněna několika ilustracemi J. Horvátha.

Kniha vychází za podpory Matice Romské a Nadace Českého literárního fondu. Základní ideou projektu je duchovní a kulturní výchova mládeže a obohacení jejího životního obzoru.

Celý náklad bude rozdán zdarma neziskovým nadacím a romským občanům pomocí Matice Romské.

Vydalo s finanční podporou Českého literárního fondu a Matice Romské nakladatelství: **G plus G, Mánesova 92, 120 00 Praha 2, tel./fax: 02/627 33 32.**

Tato kniha bude zdarma poskytnuta školám, nadacím a institucím, které pracují s Romy.

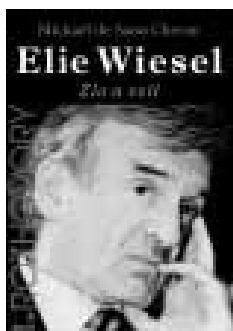

ADRA

ADRA (Adventist Development and Relief Agency) je mezinárodní humanitární organizace, která má pobočky ve více než 140 zemích světa. Pomáhá obětem přírodních katastrof, hladomorů, válečných konfliktů a realizuje rozvojové projekty. V ČR ADRA působí od roku 1992. Patří mezi šestnáct aktivně dárcovských zemí a její pracovníci předávali lidem v krajní nouzi humanitární pomoc ve dvaceti dvou zemích světa. V loňském roce ADRA ČR poskytla pomoc v hodnotě více než čtyřicet milionů korun do zemí Balkánu, Ukrajiny, Turecka, Řecka a do Bangladéše.

Bankovní spojení: Raiffeisenbank, č.ú.: 1021025500/5500

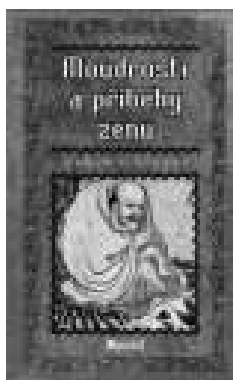
Portál, s.r.o, Klapkova 2
182 00 Praha 8
tel. 02 / 830 28 203
fax 02 / 830 28 208
e-mail: obchod@portal.cz
www.portal.cz

Michaël de Saint Cheron

ELIE WIESEL – ZLO A EXIL

O mnoha současných, minulých i věčných otázkách rozmlouvá Michaël de Saint Cheron s Eliem Wiesellem. Již před časem M. St. Cheron položil Wieselovi množství otázek o zlu, lásce, židovsko-křesťanských vztazích, exilu, smrti, Izraeli, antisemitismu. Na prahu roku 2000 rozhovor doplnil otázkami na další témata, jako jsou například návrat k talmudu, Indie (spiritualita a utrpení), navrácení židovských majetků, Polsko, katolická církev, izraelská politika, konec komunismu, dalajláma a Čína, Primo Lévi, náboženství a mír. Wieselova pádná a zároveň nakažlivá slova o skandálu zla, o utrpení spravedlivých, o filozofických, teologických a historických důsledcích toho všeho se dotýkají každého z nás, protože je vyslovuje člověk, který prošel peklem. S nezlomnou vůlí pak chce konfrontovat ty, kdo odmítají nazývat věci pravými jmény a poukazovat na absurditu dění. brož., 208 s., 235 Kč

Marco Aldinger

MOUDROSTI A PŘÍBĚHY ZENU

Naplněného života nedosáhne ten, kdo chce mít nebo vědět stále víc a víc. Životní naplnění úzce souvisí se schopností žít bezprostředně, přijímat skutečnost takovou, jaká je. Život znamená změnu a změna pohyb. Pro většinu lidí je však těžké zůstat v každém okamžiku v pohybu a plout spolu s proudem života. A právě to je cílem zenu. V kóanech – v často paradoxních příbězích o zenových mistrech a jejich žácích, ale také v prostých moudrostech a poukázáních – a dalších vyprávěních může čtenář nalézt řadu podnětů pro své vlastní životní hledání. váz., 136 s., 189 Kč

Michel Zink

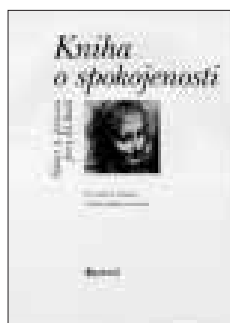
PŘÍBĚHY A LEGENDY

STŘEDOVĚKÉ EVROPY

Soubor příběhů, povídek i legend vyprávějících o lásce, pochybeních, pokání, pokoře i naději. Vedle známějšího příběhu Kejklíř u Matky Boží najde čtenář většinou příběhy u nás neznámé. Autor je čerpá z mnoha západoevropských křesťanských antologií, někde vybírá z několika existu-

jících variant. Ke čtivosti přispívá současný literární tvar, jenž autor středověkým příběhům dodává. Děj nepostrádá poutavost a gradaci, styl i tón příběhů není středověký, autor ho obohacuje myšlenkami, dotváří peripetie a často zamlžuje nebo i ruší zázrak, podává ho zastřenější formou, v níž ponechává místo víře. Zachována zůstává původní zbožnost a spiritualita. váz., 152 s., 189 Kč

Robert A. Johnson, Jerry M. Ruhl

KNIHA O SPOKOJENOSTI

O cestách k nalezení vnitřní pohody a radosti

Lidé jsou často přesvědčeni, že dosáhnou spokojenosti, až získají lepší zaměstnání, naváží uspokojující partnerský vztah, dosáhnou určitého cíle... S tímto přístupem k životu nám však spokojenost neustále uniká, neustále se odsouvá do pozdější doby, do jiné situace. Autoři Knihy

o spokojenosti naproti tomu vysvětlují, že umění, jak spokojeně přebývat sami se sebou i s druhými lidmi, spočívá v přijetí současné reality svého života.

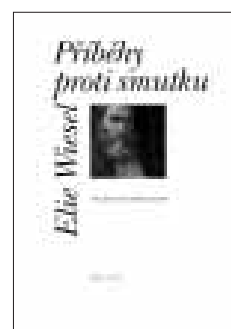
brož., 104 s., 135 Kč

E. Wiesel

PŘÍBĚHY PROTI SMUTKU

Hnutí chasidu, které vzniklo v rámci židovství v 18. stol., neztratilo ani s odstupem doby pro dnešního čtenáře svou přitažlivost. Chasidský důraz na niternou zbožnost prostupuje i jednotlivými kapitolami knihy. Ta se soustřeďuje na jednotlivé duchovní ctnosti, z nichž každá je poutavě dokumentována na příkladech ze života chasidských mistrů.

brož., 240 s., 195 Kč

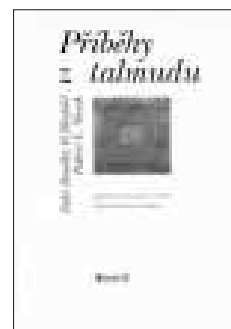

Rabi B. R. Bleefeld, R. L. Shook

PŘÍBĚHY Z TALMUDU

Svou popularitu si židovská moudrost a literatura vydobýly především univerzálností a znalostí lidského života. Talmud shrnuje tradiční učení judaismu do zákonů a nařízení, legend, životopisů a naučných příběhů. Z nich vybrali autoři sto a jedno vyprávění, která čtenářům zpřístupňují tuto málo známou literární tradici.

brož., 192 s., 197 Kč

„Před Chanukou“

Hudebně-literární pásmo „Před Chanukou“ ve sboru Církve československé v Brně 3. 12. 2000

V rámci tradičních nedělních večírků ve sboru Církve československé v Brně, pořádaných již sedmou desítku let s rozmanitými náměty duchovního nebo kulturního zaměření, se konají programy hostů jiných (hlavně křesťanských) vyznání, občas také s židovskou nebo izraelskou tematikou. Na takových programech obvykle spolupracujeme s Židovskou náboženskou obcí v Brně. Dne 3. 12. v 17,45 hod. se uskutečnil večer „Před Chanukou“ (Před slavností světél) ve sboru Církve bratrské v Brně, Kounicova 15 ve spolkové místnosti sboru. Programy jsou otevřeny všem návštěvníkům.

Ing. Zdeněk Brokl

Ohlédnutí

Připomínáme všem členům SKŽ listopadové výročí úmrtí Mgr. Karola Wassermana. Tento účastník odboje, který prošel nacistickými koncentráky, byl v roce 1990 předsedou Židovské obce. Patřil rovněž k zakládajícím osobnostem naší Společnosti a podílel se významným způsobem na křesťansko-židovském dialogu. Byl také jediným navrženým kandidátem na funkci předsedy Společnosti křesťanů a Židů pro léta 1993–1995. Bohužel, jeho kandidatura se neuskutečnila. Na zasedání valného shromáždění SKŽ, které se konalo 15. listopadu 1993, se nedostavil. V ten den zemřel. Všichni, kdo s ním v rámci Společnosti spolupracovali, vzpomínají na tohoto vzácného člověka s úctou a láskou.

*Dr. Jana Doleželová,
místopředsedkyně SKŽ*

Židovská liberální unie

Naše záměry při založení Židovské liberální unie:

Obnovit aktivní židovský život v souladu s demokratickými, humanistickými, duchovními a etickými principy židovských tradic i moderní demokracie.

Sdružovat reformně-liberální vzdělávání, náboženské i sekulárně kulturní a společenské židovské aktivity v České republice.

Oživit zájem o české a slovenské židovské dějiny a vzdělanost.

Přispívat k vzájemné toleranci odlišných kultur a národnostních či etnických skupin a spolupracovat na obnově liberální demokracie a právní společnosti se všemi duchovními, vzdělávacími a společenskými organizacemi, které usilují o totéž.

Navázat a udržovat aktivní spolupráci s mezinárodními organizacemi a zahraničními kongregacemi progresivního judaismu.

ŽLU chce být užitečným partnerem FŽO a spolupracovat na společných iniciativách.

V souladu se stanovami World Union for Progressive Judaism (WUPJ), která sdružuje přes 1000 reformních, liberálních, progresivních a rekonstrukcionistických kongregací ve světě, ŽLU přijímá jako Žida každého, kdo má jednoho židovského rodiče, ať už otce či matku, má židovské vzdělání, nebo konvertoval na judaismus u kteréhokoli oficiálního rabína a není členem jiného náboženství.

Podmínkou členství není nutně víra v náboženský judaismus, nýbrž ochota studovat judaismus, předávat jej dalším generacím, spolupracovat při obnově židovských tradic, vzdělanosti, kultury a společenského života.

Unie od samého začátku zavádí rovná práva pro ženy, včetně práv liturgických.

Vedle členství bude Unie postupně zavádět vzdělávací program Outreach – vstřícnosti vůči nežidovským rodinným příslušníkům členů a upřímným zájemcům o konverzi na židovství.

Židovská liberální unie požádala o členství ve WUPJ, jejíž evropský vrchní rabínát a vzdělávací organizace jsou k dispozici pro potvrzení židovského statutu matrilineálních i patrilineálních Židů a pro náboženské konverze podle halachických pravidel. Připravuje pravidelný program návštěv rabínů, laických duchovních, spisovatelů a pedagogů, kteří budou pomáhat s obnovou židovské kulturní, společenské a náboženské činnosti.

S vědomím, že po třech generacích fyzické a duchovní devastace chybí židovské vzdělání, ŽLU připravuje vydat vzdělávací kurz náboženské kon-

verze, převzatý od britského sdružení reformních synagog RSGB. Mimo to vydává vlastní časopis Hatikva, obsahující překlady článků a diskusí z mezinárodních židovských publikací a diskusní příspěvky členů a příznivců.

Unie je decentralizovaná demokratická organizace s řádně volenými činiteli.

*Simona Sternová,
autorka je předsedkyní
Židovské liberální unie*

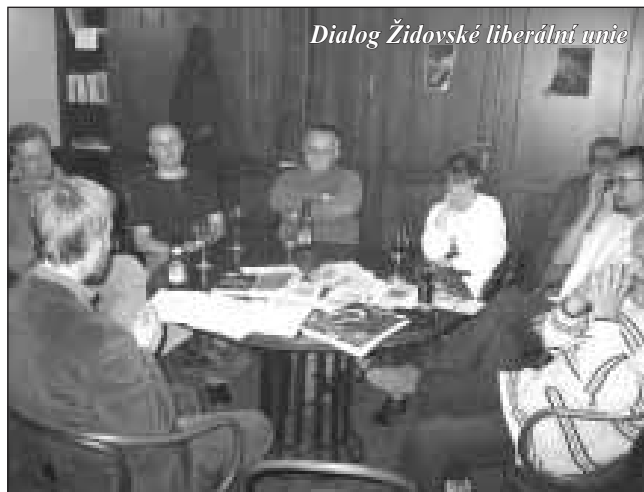
Dialog ŽLU

Dne 27. září se uskutečnila v našem Klubu Židovské liberální unie plánovaná přednáška s besedou pana Roberta Řeháka, vyučujícího na Evangelické teologické fakultě UK

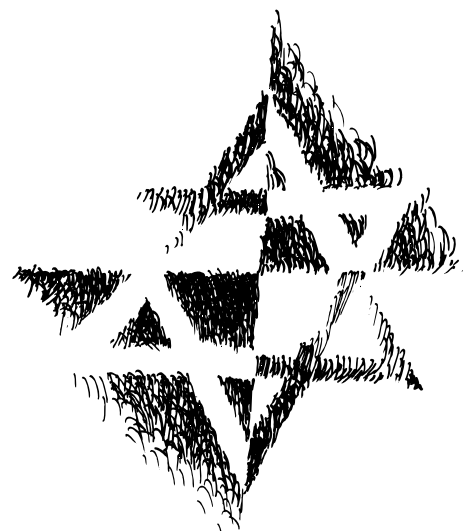
Na dvacet účastníků vytvořilo při přednášce pana Řeháka příjemné klubové prostředí. Zajímavá a poučná přednáška o paralelách obou náboženských tradic v toku dějin a aktuálních otázkách, které si křesťanský svět klade na prahu nového tisíciletí, pokračovala upřímnou a otevřenou diskusí. Zasloučenými poznámkami k pohledu křesťanů na problémy naší koexistence pak přispěl významný český teolog pan Ivan O. Štampach.

Večer plný vážného i úsměvného povídání pokračoval i po odchodu hostů až do pozdních hodin. Vždy když už se sejdeme, máme si tolik co říct ... A čím to je?

*Michal Spevák,
autor je spolupracovník časopisu
Ha-Tikva (www.volny.cz/zlu)*

Dialog Židovské liberální unie

RESUMÉ

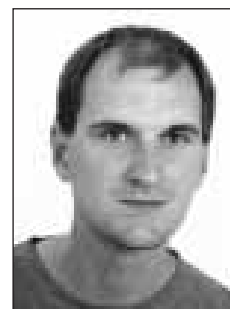
The completely new issue of Zpravodaj SKŽ (Bulletin of SCJ – The Society of Christians and Jews) includes a quantity of news and information, as well as articles from the area of theology, history, arts, and also reflections of the relationships between Jews and Christians; an interview with the eminent representatives of Christian and Jewish religion, response and ideas of the SCJ future activities, poems, etc. In the introduction, the Czech chief rabbi Karol Sidon and the professor of the Old Testament at Faculty of Evangelic Theology Jan Heller answer questions of the relationship between Christians and Jews. They both deal with the gloomy history of the Christian-Jewish dialogue, stigmatised by the wars, the number of the dead, suffering, and distrust, by an appeal for tolerance and mutual respect, supported by their life-experience, which demonstrates that it is possible. After ten years of existence, The Society of Christians and Jews seeks its place within the society and the sense of existence. These issues are discussed in the essays of two eminent representatives of Christian and Jewish institutions as well as the Society of Christians and Jews, Rev. Daniel Herman (Press Secretary of the Czech Bishops' Conference) and Tomáš Kraus (Secretary of The Federation of Jewish Communities). The Seven Day Adventic pastor Jiří Beneš reflects the past and current attitude of Christians towards Jews in the article „Christian position in the dialogue with Jews“. He criticises Christians for their intolerance, which is not nowadays expressed in violence but in Christian superiority and self-confidence. „This makes the people in the church look

at their fellowmen as objects of their beneficial impact.“ This way leads to a block in the dialogue with Jews, who have the right for their own specific life and culture, without having to confess to anybody for their belief. With the help of books Genesis, Job, Ecclesiastes, Maimonides's „Guide“ and rabbi Moshe Chajim Luzzatto's „Ways of the Right“, Jeshajahu Leibowitz comes to terms with the question of the faith „embodying itself as a crisis, not as an exceptional or specific case, but as a crisis of the religious experience“ in his essay. The essence of faith is to learn how to accept the world as it is and God, who is not here for but we are here for him. Our faith is expressed in his requirements, which are to be carried out by the men. A very interesting article by Martin Janeček maps the Christian milleniaristic ideas of the Jewish nation's important role at the end of ages, which had a significant influence for the support of Jewish settlement in Israel. Since the 17th century, thoughts of significant Christian thinkers and politicians such as Isaac Newton have occupied the support of the Jewish settlement in Israel. In the 19th century, the issue became a political one and the prominent British politicians such as lord Palmerston, lord Anthony Ashley Cooper, and others, influenced by dispensionalist teaching of J. Darby, supported the right of the Jews to settle in Palestine. The premilleniaristic influence played an important role for politicians in the 20th century, such as Balfour, Churchil, Lloyd George, Robert Cecil or American president W. Wilson. Rabbi Michael Dushinsky contributed to Czech cultural history by an analysis of texts occurring on tombstones

in the cemetery in Hranice na Moravě. Ota Halama handles the topic of the relation of „The Unity of Brothers“ towards the Jews, which has been investigated with very little so far. The legal status of the Jews was secured in the second half of the 16th century, unlike the status of the Unity. This, however, did not prevent attacks on Jews, in particular in the time of Easter. The authors of postils warned of the violence toward the Jews, nevertheless, it did not mean that they would get rid of the Christian stereotypes in the view of the Jews.

Starting this issue, a series of essays on the etymology of Jacob's twelve sons' names by professor Jan Heller will be published. The first-born was Ruben. The author introduces not only the interpretation of the name in the Bible text itself but also the one of Jewish and old Christian tradition and modern theory of names – onomatology. From the contents of this issue, I would like to draw your attention to the minutes from the general meeting of The Society of Christians and Jews.

*Stanislav Tumis,
secretary of SCJ*

Z nabídky nakladatelství

Advent-Orion s. r. o.

Ludvík Švihálek

DŮVĚŘUJ ŽIVOTU!

Odkud jsme? Proč žijeme? Kam jdeme? Má život nějaký smysl? Existuje život po životě? Jak lze opravdu správně a šťastně žít? Co je to skutečná láska? Kam spějí dějiny? To jsou některé z otázek, které si klade tato kniha.

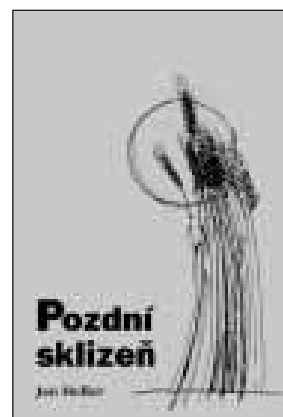
Váz., formát 17 x 24 cm, 120 stran.

Jan Heller

POZDNÍ SKLIZEŇ

Na obdobný sborník v češtině autorovi přátelé, posluchači a čtenáři dosud marně čekali. Jeho jádro tvoří jubilantovy vlastní texty. Tato knížka chce dát prostor především autorovi samotnému a jeho čtenářům, zpřístupnit porůznu roztroušené a těžko dostupné studie. Obsahuje také doplněný a aktualizovaný soupis jubilantovy bibliografie. Sborník je tedy dárkem autorovi a současně dárkem jeho mnohým čtenářům; chce přispět k tomu, aby dílo Jana Hellera v českém prostředí ještě výrazněji přicházelo ke slovu – k radosti všem: autorovi i jeho čtenářům.

Brož., formát 14 x 21 cm, 176 stran.

Nancy Van Peltová

ZNÁMOST A NAMLOUVÁNÍ

Knižka pro dva zamilované

Tato kniha se otevřeně zaměřuje na hlavní problémy, jimiž prochází dvojice zamilovaných. Je určena především mladým lidem, ale řadu podnětů v ní naleznou i ti dříve narození.

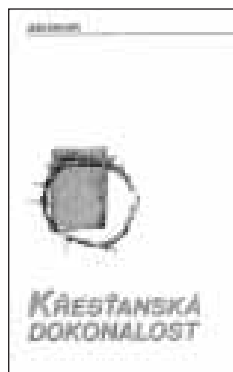
Brož., formát 11 x 18 cm, 192 stran.

Dwight Nelson

NEKONEČNÁ MILOST

Spolu s biblickými postavami si autor klade otázky kde je Bůh, jaký je, proč dělá to, co dělá a proč něco naopak neudělá. Autor zve čtenáře k zamyšlení nad tím, co o Bohu říká Bible.

Brož., formát 13 x 20 cm, 120 stran.

Jean Zurcher

KŘESŤANSKÁ DOKONALOST

Autor nechce vést čtenáře k dokonalosti v absolutním slova smyslu. Jde spíš o výzvu k životu v pokoře, v lásce k Bohu i bližnímu.

Brož., formát 11 x 18 cm, 96 stran.